

Ujút

Irodalmi és kritikai szemle

Szerkeszti: MÁRKUS ALADÁR

III. évfolyam 1933. IX.

Megjelenik minden hó 15-én

Tartalom:

Mahler Ede dr.:

*A zsidók világteremtés
utáni évszámításáról*

Edelstejn Bertalan:

Bűnbánat napjaira

Hajdu Miklós dr.:

Földönfutók

Csermely Gyula:

Az ötödik ujév

Bródy László:

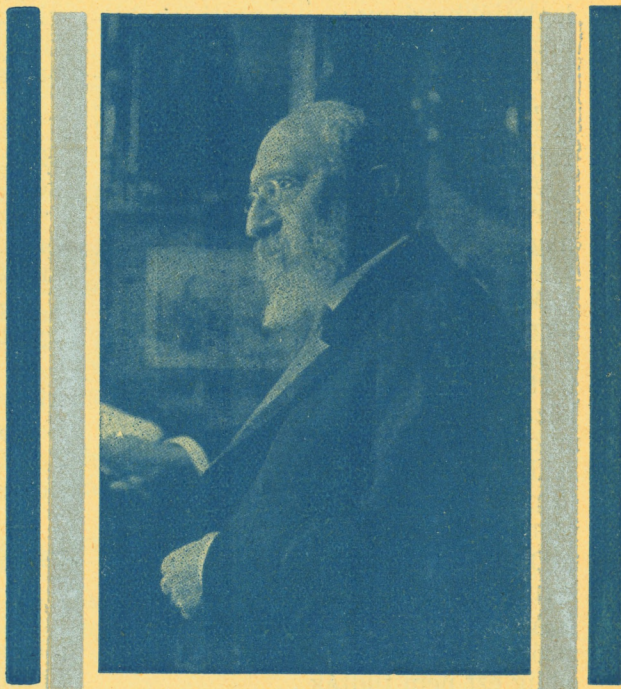
Kol Nidré

Márkusné Beer

Erzsébet

A sófár...

*és sok érdekes riport
és értékes cikk.*

LÖW IMANUEL dr.,

a világhírű szegedi tudós főrabbi, felső-
házi tag. A magyar zsidóság büszkesége.
Most ünnepelik 80-ik születésnapját.

**Boldog új évet kíván
mélyen tisztelt Olvasóinak**

az Uj Út szerkesztősége

Makótól-Jeruzsálemig

Kolumbusz Kristóf saját élete kockáztatásával rozoga, kivénült hajón útnak indult és 1492-ben felfedezte Amerikát — Európa számára.

Majdnem félmillénáris idő letelte után, zsidó számítás szerint az Urnak 5693-ik esztendejében, **Hevesi Ferenc dr.**, a pesti fiatal rabbi **mások** pénzének kockáztatásával, luxushajón, indult útnak és felfedezte Európát — Amerika számára.

Természetesen nem egész Európát.

Ha a föld Isten kalapja: Magyarország a bokréta rajta. A legszebb virágszál benne Budapest és ennek legbujább szirma: — a pesti izr. hitközség . . .

Egyelőre tehát Európának csak kicsi, de mindenesetre **legragyogóbb** részét fedezte fel a zseniális pesti fiatal rabbi.

A felfedezés értékét azonban ez a körülmény nem szállítja le, hiszen a nagy felfedező elődje sem fedezte fel **egyszerre** egész Amerikát . . .

Midőn **Hevesi dr.** partra szállott, nagy embertömeg sereglett köréje.

A kíváncsiskodók előtt szónoklatot tartott, amely szerint a pesti izr. hitközség elnöke Európa **legnagyobb** talmu tudósa. Magyarország **legkiválóbb** zsidó írója és **legkitünőbb** publicistája pedig: **Szabolcsi Lajos**, akinek nincsen párja . . .

De nincsen párja Makótól Jeruzsálemig . . .

A hallgatóság, amely nagyobb részt izróindiánokból és jenkizrekből állt, eddig ezt nem tudták . . .

Mi sem! . . .

*

A székesfőváros legdíszesebb termében, mint az emberiség legnagyobbjainak megszemélyesítőit, Solon, Homer stb. mellé mint népvezért: Mózeszt, mint isteni költőt: Dávid királyt állították oda.

Ugy tudom, hogy ezek ma is (?) ott vannak a váci-utcai díszterem héroszai között.

Viszont — egészen furcsa — a

pesti izr. hitközség templomkörzeteinek dísztermében egyik volt hitközségi elnök szobra díszleg — szerintem éktelenkedik.

Erről a hitközségi elnökről ugyanis halála után kitudódott, hogy jól kiésszelt formák között havonta 4000 pengőt használt fel nyíltan saját céljaira, nem is szólva arról, amivel **nem nyíltan** károsította meg a hitközséget.

A szobrot tettestársainak kezdeményezésére állították fel.

Igazán elérkezettnek látjuk az időt, hogy **Stern Samu**, a hitközség mai tisztakezű elnöke a vallás és erkölcsbe ütköző szobrokat **mielőbb** eltávolíttassa!

*

Abban az időben történt, midőn **Bárczy István** és **Vázsonyi Vilmos** vezette Budapestet.

Az utcák rendezése nagy tempóban folyt. A kőkökás utcákat felszedték és aszfaltírozták.

Egy pesti polgár meglegedetten figyelte a serény munkát:

— Nagyszerű ember ez a Bárczy . . . kitünően fejleszti fel a várost.

Ebben a pillanatban megbotlik a polgártárs egy kiemelt kőkökán és bosszúsan felkiált:

— Az ördög vigye el ezt a — **Vázsonyit!** . . .

*

Egyizben a Vígsház spórolós gazdasági főnöke kifogásolta, hogy **Faludi Gábor**, a színház alapító-igazgatója túlsokat investál egyik darab kiállítására.

— Ha így folytatjuk, Igazgató úr, — sopánkodott — a kiadások miatt tönkre megy a színház . . .

— Jegyezze meg, — felelte mosolyogva **Faludi**, — a színházat sohasem a kiadásai, hanem a bevételei teszik tönkre . . .

Kilenc rabbi nem állhat össze egy mindjamra, de tíz suszter megteheti .

Politikus csizmadia

Tisri elseje!

Ujév!...

A maga újesztendejét minden nép örömujjongással, reménykedéssel üdvözi csak a Galut népe érkezik 2000 év óta esztendőről-esztendőre csügrüsten, horgasztott fejjel az élet e megismétlődő stációjához.

Mint fáradt, szomorú vándor a bejárt útra, úgy gondol vissza e nép az elmúlt esztendő eseményeire.

Mérlegel.

Sóhaj tör fel kebléből.

A zsidó sors változatlanul keserves maradt, még ha változott is köntöse, külső **formája**, a **lényeg** most is lesújtó!

Ha egy helyen enyhült, másutt annál jobban súlyosbodott a zsidóság helyzete.

Hol kevésbbé, hol jobban, hol itt, hol ott, de mindig üldözték a zsidót.

És üldözik!

Ez év fordulóján, mint eddig is minden esztendőben, a tátongó **zsidókérdés** várta a sorstépte népet, szinte csak azért, hogy mellé szegődjék és árnyék gyanánt kísérje egy esztendeig újra!

Ha adni kell, ha vér és vagyoni áldozatra van szükség, a zsidókérdés nyomtalanul eltűnik a föld színéről, — de próbáljon a zsidóság emberi jogokat kérni, kísérelje meg sértett, elvett jogai érdekében szót emelni, felüti a fejét, nő mint a burján, hatalmasabb lesz minden új esetben, mint volt valaha!

Magyarországban a zsidók helyzete tekintetében **szélcsend** uralkodik... Legfeljebb itt-ott zavarja holmi fehéres-barnás báránnyelűcske a viharvert magyar zsidóság egének derengő kékségét...

Gömbös Gyula miniszterelnököt a harctérről ismerem.

Talpig katona, akit nem egy ízben láttam golyózáporban, legveszedelmesebb tűzvonalban haláltmegvető bátorsággal harcolni!

A harctéri sikereit és érdemeit azonban messze felülmulta az a hatalmas győzelem, amelyet **önmaga felett aratott!**

Felismerte, hogy — nincs jogunk kutatni, minek következtében, — **tévedett.**

Az ember, ha téved, védeni szokta még hamis álláspontját is.

Ő nem védte.

Igazi nagy államférfiak nemes gesztusával revideálta álláspontját.

Azóta látszik meg az ország ügyeinek vezetésében az ő bölcs irányítása.

A sors szeszélyes.

Hír jelent meg néhány hónapja az egyik pesti napilapban: „**Gömbös pozíciója megingott.**”

Elállt a szívem verése!

A zsidó eszméért, a zsidóságért izzó lelkemet aggodalom lepte el.

Vészes gondolatok forgataga dúlt bennem...

Ki jön utána?!...

...és mit hoz tarsolyában a sorstépett magyar zsidók számára?!...

Egyik szomszéd népnél kőműves legény volt az, aki ma a kormány kerekét forgatja.

Itt a zsidók gazdasági és politikai helyzete lényegesen megjavult.

Más országban mázolósegéd ragadta magához a hatalmat.

És ott, — ahol azelőtt a legmesszebbmenő emberi jogokat élvezte a zsidóság, ahol másutt elképzelhetetlen szabadságban, a legteltesebb érvé-

nyesülés állt előtte, ott ma a római nérói idöket és a spanyol inkvizíciót messze túlszárnyaló sanyarú, kétségbeejtő helyzetbe került, — **minden indok nélkül!**

Miért ne jöhetne nálunk is sorra a nagy miniszter után egy **politikus csizmadia?!...** akivel szemben a mi, — „nesze semmi, fogd meg jól” — emancipációs és recepciós törvényeinkben kereshetnénk egyetlen menedékünket?

Pedig a történelem tanuságával mondhatom, hogy az ország területén élő nem tösgyökeres magyarok között minden időben a zsidóság volt, a legodaadóbb, **legmegbízhatóbb munkatársa a magyarságnak, az élet minden elképzelhető vonatkozásában!**

Ezt el kell ismernie mindenkinek, ezt nem tagadhatja senki!

Kérdem:

Mivel **bővültek**, mi tekintetben **javultak** a magyar zsidóság érdekében hozott, de **hiányosnak** bizonyult törvények?

A személyi garancia értéke **felbecsülhetetlen**, de sajnos, mint az emberi sors, — **labilis**.

A haza jólétén dolgozó, áldozatkész zsidóság hát nem kaphat ennél többet?...

Ahol élni, halni akar a zsidó, a hazában, amelyért kész mindent áldozni, sehol se élhet nyugodt polgár gyanánt?

Es van-e a földtekén egyáltalán olyan hely, ahol a zsidóság **abszolút** biztonságban élhetne?

Nincs.

De nem is **lehet** addig, amíg a zsidóság a földön élő népek között az egyenjoguságért könyörgő, nyőszörgő **koldus** szerepét vállalja.

Es nem **lesz** addig, amíg a lesonó habó birusalajim szent igéjét csupán **szokásból** és nem önérzetes meggyőződésből fogja hirdetni!...

Történet a Talmudból

Rav Hunna borkereskedő volt. Kiterjedt borpincéiben egyszer 400 hordó bor ecetes lett, miáltal a tulajdonos érzékeny kárt szenvedett. Ekkor eljött hozzá Rabbi Jehuda, a jámbor Rabbi Silah testvére, a tudósokkal, hogy megvizgasztalják. Mások véleménye szerint Rabbi Ada, Ahavah fia volt a látogató.

A tudósok így szóltak Rav Hunnához:

— Gondolkozzál csak, hogy valamely vétkes tetteddel nem magad voltál-e okozója károdnak?

Rabbi Hanna csodálkozott a tudós szaván:

— Talán életmódomat gyanusíjtátok?

— Nem a jóságos Teremtőt tartottad igazságtalannak? — kérdezték erre a tudósok, — pedig Isten csak nem fog valakit ok nélkül sujtani?

Rabbi Hunna türelmetlen lett:

— Ha valakinek közületek van mit szememre vetnie, mondja ki bátran, én semmi-féle bűnömről nem tudok!

Az írástudók: Ugy hallottuk, hogy te a vincelléred részét csak a bor után adod ki, de nem a szőlő után is.

Rav Hunna: Igen ám, de a vincellérem nem híven sáfárkodik, többet tart meg magának, mint amennyi megilleti.

Az írástudók: Nem kevésbé vagy büntetendő, ha egy tolvajtól lopsz, mint ha egy becsületes embertől loptál volna!

Rabbi Hunna: Megigértem nektek, hogy meghallgatom szavaitokat és ezentúl a vincellért nemcsak, hogy meg nem rövidítem, hanem még a kárát is megtérítem.

Rabbi Hunna egynémely kortársa azt állítja, hogy ezen Istennek tetsző szándék jutalmául a bor elvesztette ecetes ízét és jó borként volt eladható, mások elbeszélése szerint az ecet ára annyira emelkedett, hogy Rav Hunna drágábban adta el, mintha jó bor lett volna.

Ha az ostoba megfogja a tehén szarvát, akkor az okos megfejeheti.

Féljél az Istentől, de óvakodj az emberekől.

Utban a Zsidó állam . . .

— Az Új Út kiküldött tudósítójától. —

Prága, 1933. augusztus hó.

A prágai cionista kongresszus főbejárata.

A ghettóból alig maradt valami.

Az ezerkétszáz éves „alt-neu”-templom, a városháza és néhány emlékmű hirdeti, hogy itt valaha pezsgő zsidó élet folyt.

Áhítattal lépünk a hídra, amelyen egy szinarany kereszt van héber-betűs felírással: „Szent, szent, szent a teremtő Isten”. A régi ghetto zsidó szentjeiről, martirjairól tanuskodik ez. Elmúlt világ hangjai csendülnek fel, régi zsidó legendákat suttog a szél. Mennyi zsidó könny és vér áztatta e köveket . . .

Most . . . héber és jidis szótól hangos a prágai ghetto maradványa. Izmos, egészséges zsidó ifjak emelt fejjel, tiszta nézéssel bátran lépkednek a ghetto utcáin. Szinte dacolnak a történelemmel . . . Most van a zsidó renaissance-mozgalom kongresszusa Prágában.

A Makkabi ez évi játéakai Prágá-

ban bonyolódnak le. E fiúkat látva, Herzl álmát látjuk megvalósulni: „Von Judenjungen werden junge Juden!”

A Zsidóállam útban van . . . A világ minden tájáról érkezett 300 delegátusával imponáló képet nyújt a zsidó parlament.

A csehszlovák nép, a kormány és sajtó rendkívül szívélyesen fogadta a vendégeket. A legfontosabb referátumokat a rádió fogja közvetíteni. Héber és jiddis szó csendül fel a cseh rádió mikrófónján át . . . Ujságírók és fotoriporterek százai futkosnak és büszkén leng a kék-fehér zászló a palotán.

Mit hoz a 18. Cionista Kongresszus Palesztinának, a zsidó népnek?

A Cionista Kongresszus delegátusainak több mint 40%-a a „Poalé Ción” tagjaiból került ki.

A németországi zsidók szörnyű ka-

tasztrófája meghozta, hogy ezer és ezer zsidónak reménye: Erec Jisraél.

Mit határoz a kongresszus . . . vajjon mit? Kimondja-e a szót, mely a zsidóság történelmi hivatásának igaz útját jelzi . . . Ki fogja-e mondani? Ösmert tudós, egy palesztinai héber lap szerkesztője, Prof. Josef Klausner írja: „Egy embert látok, akiben e nagy történelmi pillanatban megvan a tudás, erő és bátorság, hogy a szenvedő zsidó nép óhajának szavat tudjon adni. Ez pedig: **Zéév Jabotinsky!**”

Jabotinsky ma ellenzékben van . . . Az ellenzék sorai közt ül — egyedül!

A cseh cipőkirály, „Bata” üzletein héber felirat hirdeti: „Po mödabrim ivrit” (Itt héberül beszélnek).

Fokvárosból, Ausztráliából, Yemenből fekete zsidók, Amerikából, a világ mindnégy sarkából sereglettek össze a zsidók tízezrei. Mind eljöttek megnézni a Zsidóállamot, mely útban van!

Amikor a vasutat feltalálták, egy eldugott kis lengyel városkában rémülten beszéltek a zsidók: Mit? . . . Igavonó állat, ló vagy más nélkül menjen egy vastákolmány? . . . Az lehetetlen! . . .

Egyikük azonban felutazott Varsóba és hazajövet a legnyugodtabb hangon mesélte hitsorsosainak, hogy utazott a „vasparipán”. Mi van ezen csodálkozni való? . . . Magától érte-

SOKOLOV üdvözli a kongresszuson megjelent sajtó képviselőit.

tődő dolog! . . . Kongatnak, csengetnek, füttyülnek és a sok buzdítástól — megy! . . .

Kongatnak, csengetnek, füttyülnek és — megy! . . .

Nép keresi önmagát . . . , itt is, ott is, Zürichben is, Baselben is, Prágában is . . .

Van-e a világon, ahol nem keresi? Megtalálja magát? . . .

Talán! . . .

. . . Erec Jisraélben!

Prerau Margot ; Kelet

— Avigdor Hammeirinek —

Árad a fény, a forróság,
a szépség mély élet.

Álmatag a föld s a lég.

Kelet . . .

Susognak zizegő pálmák.

Áttetsző, vakító napszöttes
leng a messzeség felett.

Kelet . . .

sobban dús, szilaj forrás.

Hajlongnak datolya, narancsfák.

Bódító, méznedűs terheltek.

Kelet . . .

Fehér köntösre éjszín haj hull,

Hárfájába kap virágszirom ujj.

Jő a pásztor, fuvolájába fúj . . .

Kelet . . .

Zeng a lég, tikkadt láz ég
pihegő ajkán pásztor kedvesének.

Szerelmesek. Mint:

Kelet . . .

Lakos András ; Napsugár hull.

Napsugár hull a narancsosra.

Megállsz majd s nézed égő arccal

És újra éledsz új tavasszal.

Kivirul lelked csipkebokra!

Hórát táncolni ifju lábad

Tanítgasd s öltösz ékszer karradra

S tanulj ereci otthonodba'

Álmodni álmát a valóságnak'

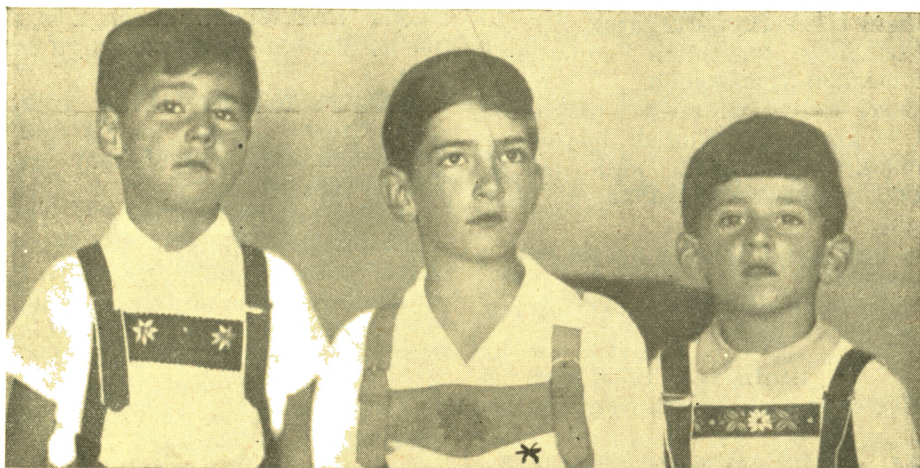
Ha holdfény hull a narancsosra

S feléd remeg az első csillag

Az álmok lassan elborítanak

S fölmosolyogsz a csillagokra.

Jugoszlávia és a zsidóság

Péter trónörökös (*). Jobbról Andrej, balról: Tomisláv kir. herceg.

S. Lásics jugoszláv belügyminiszter a következőket mondta a sajtó képviselői előtt:

— Szerbiában már a világháború előtt is teljes nemzeti és vallási tolerancia uralkodott. Különösképpen a zsidók abszolút egyenjogúságot élveztek. Nem is csalódtunk bennük. A nagy háborúban éppen olyan hőiesen harcoltak, mint a szerb katonák. Ezért, a háborúelőtti tradíciókhoz híven, ma még fokozottabb megbecsülésben részesítjük őket . . .

Ehez a liberális nyilatkozathoz H. Jefcsics külügyminiszter még hozzáfűzte:

— A jugoszláv kormány és nép szívesen és boldogan nyitja meg az ország határsorompóját a németországi zsidóság számára. A zsidó nép értékes elem. Meggyőződésem, hogy a német zsidók bevándorlása csak hasznos lehet országunk nemzetgazdaságra . . .

— S uraim, ez nem csak a kormánynak, hanem az államfőnek és az egész jugoszláv népnek a felfogása . . .

— Trónörökösünket, (*) aki e héten töltötte be tizedik életévét, ebben a liberális szellemben neveljük, mert a király így akarja! . . .

Bródy László: **Kol Nidre**

*És Istenem,
az örömet nem ismerem.
Kergetnek gonosz angyalok,
a bibliás, bús Izraelnek
fia vagyok.
Ó, Te tudod,
a nagy országúton futok.
s viszem a szépet meg a jót.
És mégis üldöznek az erdők
meg a folyók.
Kérlek híven,
zsoltáros templom a szívem:
vedd el a rosszat, Istenem,
az ősi bánat, ősi átok
semmis legyen.
Sír a dalom.*

*a Könyvön ne legyen lakat,
hózd vissza, vissza könyveinkhez
az ifjakat.
A sátorod
a szél, a szél hátán forog,
ez itt a próbálónak kora.
Uram, szökődőnek sátorodból,
de én soha!
Ó jaj, legyen
ma minden bűn érvénytelen,
legyen füst és futóhomok.
ó, százezreknek ajka ajkam,
imádkozzatok.
Pihenjen el
a szél s a hajszolt Izrael.
Adassék öröm idelelni
mindenkinek s Neked dicsőség!*

Köszönetnyilvánítás

Napról-napra még mindig érkeznek hozzám részvétnyilatkozatok.

Fizikailag lehetetlen mindezekre külön-külön válaszolnom.

Ezért ezúton ismételten meghatottan és könnyes szemmel köszönetet mondok mindazoknak, akik részvétükkel igyekeztek fájdalمامat enyhíteni.

A beérkezett levelek ugyan nem a nyilvánosság számára íródtak, mégis — tartalmuknál fogva — kettőt közlünk.

Bratislava, 1933. aug. 18.

Mélyen tisztelt kedves Főszerkesztő Ur!

Az „Uj Ut” július-augusztusi, nekem tegnap kézbesített számából mély részvéttel értesültem azon pótolhatatlan veszteségről, amely Önt szeretett Édesanyja elhunytával érte.

Fogadja ez alkalomból őszinte tisztelő szívűből eredő részvétem kifejezését és kérem mély együttérzésemről meggyőződve lenni.

Szolgáljon részbeni vigaszul, hogy a Megboldogult megérhette és láthatta azt a nagy tiszteletet és szeretetet, mellyel Önt barátai, jóismerősei és olvasótábora körülveszi és kíséri.

Igaz tisztelője
Wollner Mór

*

Igen tisztelt Főszerkesztő úr!

Minden hónapban türelmetlenül várom az Uj Ut érkezését.

Örömmel olvasom el minden számát.

A legutóbbi szám azonban megfa-

gyasztotta arcomon a mosolyt, midőn édesanyja elhunytáról értesültem.

Mély szomorúságát csak az érzi át teljes méretében, aki maga is, mint én is, átestem ezen a szörnyű csapáson.

Nem rendelkezem kellő szókinccsel. Érzem, hogy meddő törekvés lenne Önt még a legékesebb szavakkal is vigasztalni. Csupán arra kérem Önt: nyugodjék meg a Mindenható akaratában, aki — bár egy édesanya pótolhatatlan, mégis — felbecsülhetetlen munkatársról gondoskodott kitünő felesége személyében.

Olvasótáborának őszinte ragaszkodása lelkesítse Önt a további munkában: az egyetemes zsidóság szebb és jobb jövője érdekében.

Igaz nagyrabecsüléssel köszönti Önt hűséges olvasója:

Spitzer Márkus.

Nitra, 1933. aug. 14.

*

A ragaszkodásnak ez a megnyilatkozása felette jól esik és megizmosít a további munkához.

Márkus Aladár.

A Phönix Biztosító Társaság ötvenéves. Fél százados működésének eredményes voltát az ezidei üzleti jelentésben szereplő számok mutatják, melyek szerint 1932-ben az életbiztosítási állomány 2686 millió a befolyt díjak összege 151 millió, ez évben lejárt biztosításokkal 61 millió schillinget fizetett ki.

Az évi jelentésből azt is megtudjuk, hogy 117 óriási értékű ingatlana van a világvállalat edződött Phönixnek.

**Angol, francia uridivat
fehérmű- és kalap-
különlegességek**

SCHULZER és SCHWIMMER

Budapest, VI Andrásy-ut 47. szám.

Telefon: 14-5-99

Az Új Út vándordija

Márkus Aladár, az Új Út főszerkesztője a romániai „Hazamir” zsidó dalárdák számára vándordíjat létesített és azt a temesvári „Hazamir” vezetőségének nyújtotta át.

Ezt félreértések torlódása következtében háromnegyed évig elhallgatták.

A közvélemény nyomására Gutfreund Emil, a temesvári Hazamir ügyvezető alelnöke a hivatalos felvilágosítástól függetlenül az alantabb eredetiben közölt levelekben nyújt magyarázatot.

Igen tisztelt Főszerkesztő Ur!

Van szerencsém Schönauer Sándor úrhoz, a lugosi „Hazamir” elnökéhez intézett soraim másolatát azon megjegyzéssel mellékelni, hogy a vándordíj letéteményese, az itteni Hazamir teljes jóhiszeműséggel, csupán a félreértések torlódása következtében követte el Önnel szemben a mulasztást.

Egyidejűleg a Hazamir ezen mulasztást is pótolja és remélem, hogy a kiválóan izléses pálcá nemsokára méltó rendeltetésének lesz átadható.

Kiváló tisztelettel
Gutfreund Emil

Igen tisztelt Schönauer Ur!

Nagy érdeklődéssel olvastam a Márkus főszerkesztő úr által felajánlott vándordíj tárgyában írt felszólamlását.

Az itteni Hazamir hivatalos kijelentéseitől függetlenül közlöm, hogy a művészi kivitelű, kiváló izléssel megalkotott vezénylőpálca immár elérkezett rendeltetése helyére.

Hogy a főszerkesztő nagylelkűsége eddig nem érthette el célját, annak apró kulisszatitkokban kell keresni az okát.

Ha a zsidó renaissance egy ilyen előharcosának példája, — mint amilyenel szemben ez esetben is állunk, — nem lett lobogó fáklyává, az csak azt mutatja, hogy nem érkeztünk még el a virágzás korába, hogy a zsidóság érdekei iránt való érdeklődés még csak most ébredszik.

A zsidóság alkotó elemei általában még nem találtak rá a zsidó eszme igazi útjára . . . de éppen ezért annál nagyobb dicséret érdemli meg azokat a keveseket, — kik között is elől jár Márkus főszerkesztő — akik célul tűzték ki azt, hogy a zsidó kultúréletbe gyorsabb vérkeringést vigyenek!

Ön, Elnök úr, fogadja hálás köszönetünket a zsidó énekért való gondjáért s higgye el, hiszem és vallom, hogy ez az első vándordíj hamarosan fel fogja korbácsolni a nemes vetélkedés hatalmas viharát.

Isten legyen Önnel és igaz tisztelettel köszönti

Gutfreund Emil, a temesvári Hazamir ügyv. alelnöke.

A magunk részéről, amíg a hivatalos magyarázatot megtudjuk, egyelőre befejezettnek tekintjük a vándordíj ügyét.

Perzsa szőnyegek

legolcsóbb beszerzési forrása.

Művészi javítások!

ANTI-KART R. T.

Igazgató: STERNBERG Z. I.

Budapest, VII., Dob-utca 31. (Kazinczy-utca sarok.)

Nagy választék műtárgyakban, régiségekben,
antik butorokban, csillárokbán.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Kol Nidré dallama

Kol Nidré jelentőségéről és melódiájáról általában az a nézet uralkodik, hogy a spanyol és a portugál marannusok korszakából származik, akik rejtett templomokban és földalatti helyiségekben minden erev jomkippurkor énekelni szokták. Ez a hipotézis — valószínűleg — a Kol Nidré előtt elmondandó „Al daat hamakom, vóal daat hakahal anu matirim lehitpalél im haabarjanim” című versszakon alapszik, melyet a Rav Meruttenburg beiktatott az erev jomkipपुरi imarendbe és a nép e szót „haabirjanim”, ami vallástmegszegőket jelent, összetévesztette az „anuszim” szóval, azaz marannusokkal. Tényleg azonban semmi néven nevezendő történelmi alapja nincsen, sem a Kol Nidrével, sem a melódiájával. Mert az „avarjanim”, melynek már többszáz évvel a marannusok korszaka előtt léteztek és még mai napig is léteznek, szabad akaratból nem tartották be a vallási követelményeket és ámbár nem tértek ki, pose jiszraeleknek minősítettnek, míg a marannusok kényszerűségből tértek ki s így nem szabad akaratból nem tartották be a vallási követelményeket. A kettő között tehát semmilyen közösségi vonás nincsen.

Ugyancsak téves az a felfogás, hogy Kol Nidré melódiája a spanyolországi marannusoktól származik. Igaz, hogy ez a melódia a lelket megragadó finomságával és rendkívüli formájával erősen keleti motivumú, ezzel szemben azonban bizonyítékaink vannak arra, hogy a melódia egyáltalán nem régi s nem Spanyolországból származik.

Hogy nem Spanyolországból származik, a legjobb bizonyítéka az, hogy a spanyol és portugáliai zsidó templomokban egy egészen más Kol Nidré énekelnek. Példa erre a newyorki „Sóerith Jiszraél” nevű szefárd templom, melyet a Kolombusszal érkezett első spanyolzsídók alapítottak mintegy 400

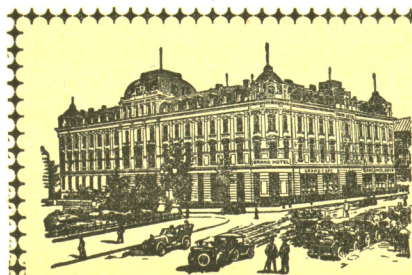
évvel ezelőtt. Ezen templom szefárd liturgiáján egyáltalán nem változtattak, és ime, e templomban egészen más Kol Nidré énekelnek.

A melódia muzikális felépítése pedig bizonyítja, hogy nem lehet nagyon régi, Ugyanis a hangok gyakori váltása, az átmenetek a „dur”-ból a „moll”-ba ami a renaissance korszakából származó irányra vall, arra enged következtetni, hogy a Kol Nidré melódiája egyáltalán nem régi keletű.

Az igazi ősrégi, vagy középkori melódiákat megismerhetjük az úgynevezett görög „modi”, vagy az óarab úgynevezett „makáma” hangnemek révén, azaz a minden előkészület nélkül egyik hangnemből a másikba való átmenetben. A régi melódiákat felismerhetjük még abból is, hogy a melódia szélesebb a szövegénél, azaz amikor egy szóra különböző gyűréseket, átmeneteket és keleti vagy ógörög motivumu variációkat alkalmaznak.

Kétségtelen tehát, hogy a Kol Nidré egyáltalán nem szefárd eredetű, de puhaságával és melódikusságával sokkal szebb és gazdagabb, mint a spanyol Kol Nidré. S ámbár nem tudjuk pontosan honnan származik és melyik korszakból veszi eredetét, meg kell állapítani, hogy a legnagyobb muzsikuskok különös előszeretettel foglalkoztak ezzel a témával és a zeneirodalomban a legszebb zsidó kompozíciók egyikeként ismeretes.

Frank Sámuel kiskunfélegyházi kereskedő aug. 16-án 82 éves korában meghalt. Az Alföld egyik legtekintélyesebb kereskedője volt. A város társadalmának osztatlan részvéte mellett temették el. Az elhunytban Ujvári Péter író özvegye édesapját, Frank Ignác nagykereskedő, a kiskunfélegyházi orth. hitközség díszelnőke öccsét gyászolja.

**BUCAREST
GRAND-HOTEL**

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább,
legkényelmesebb és legolcsóbb szállodája. Szobák 130 Lei-től.

A zsidó frontharcosok köszönete.

Tisztelt Főszerkesztő úr!

Hálás köszönetünket fejezzük ki azért, hogy a magyar zsidóság érdekében kifejtett működésünkről Öntől megszokott módon, igaz önzetlenséggel emlékezett meg az Új Utban!

Különös örömmel tapasztaltuk, hogy nb. lapjának mily hatalmas nyilvánossága van, mert nemcsak Magyarországon, hanem a Dunakatlanban élő zsidó testvéreinknél is visszhangot vert a hitleri uralom ellen felémelt szavunk.

Osztályunk működéséről megírt beszámolócikkéhez fűzött kommentár azonban némi korrekcióra szorul.

Országos ügyvezető elnökünknek a magyar zsidóság érdekében kifejtett bátor eredményes működésével szerzett érdemeit úgy a Pesti Izr. Hitközség, mint a Chevra Kadisa méltányolta. Elismerés jeléül a Pesti Izr. Hitközség a Dohány-utcai tmlomban tiszteletbeli ülést ajánlott fel, Chevra Kadisa pedig díszes külsőségek között tiszteletbeli taggá avatta őt.

Kérjük, foglalkozzék továbbra is szeretettel, igaz zsidó szívvel egyetülésünkkel, amely nem csak egzisztenciális érdekeinkért, hanem minden igaz zsidó ügyért önérzetesen küzd.

Igaz zsidó testvéri szeretettel és hazafias üdvözlettel.

A Magyar Zsidó Hitvédelmi Szövetség
Hadviseltek Osztálya

Herskovits Adolf főtitkár.

Schuller Jenő orsz. ü. v. elnök

Budapest, 1933. augusztus 12.

*

Kedves jó Bajtársam!

Milyen szerények vagytok ti, akik azért a nagy szolgálatért, amelyre úton-útfélen hivatkoznak a magyar zsidóság vezérei, ilyen ellenszolgáltatással meg vagytok elégedve.

Hasonló a sorsotok a gerinces magyar zsidó írókével, akik nem hajlandók meggyőződésük ellen az aranyborjú előtt meghajolni . . .

Ezeknek a magyar íróknak a sorsa: az éhezés, kórházi ágy és díszsírhely . . .

Ti is éhezhettek, de kaptok tiszteletbeli templomülést és dísztagságot.

Hogy ezen kívül semmit se kaptok: azt jól tudom. Sőt tudom azt is, hogy a hősök nagyszerű temploma építkezésénél se kapott egyetlen front-harcos se munkát!

Óvás!

Egyik pesti felekezeti lap akvizitőrje, aki a tetszetős „idegsokkos huszárcapitány” hazug szerepében utazza be Romániát, érdekeinket érzékenyen sértő álhíreket terjeszt lapunkról.

Ezúton figyelmeztetjük ezt a budapesti Utazó Egyesületből kizárt embert, hogy ha aknamunkáját abba nem hagyja — bár nem szívesen ártunk zsidó embernek — kénytelenek leszünk őt egy és mindenkorra ártalmatlanná tenni.

Az Új Ut kiadóhivatala.

KNAPP MIKSA

képesített szűcsmester

Szűcs és szörmeáru üzlete:

Budapest, VI. Nagymező-utca 14.

Telefon: 20-4-53.

Szörme, bundák, boák nagy választékban. Alakítások, javítások jutányos áron készülnek. Megóvást biztosítással vállalom.

Nyári idény alatt
nagy árengedmény.

Zsidó költők

Reis A. Nannie, az amerikai zsidó írónők egyik ösmertebbje, a „Reform advocate” című zsidó felekezeti lapba hosszabb lélekzetű értekezést írt a középkor zsidó költőnőiről, melyben vázolja azt a mélyen járt hatást, amit az akkori zsidó költők koruk kultúrájára és különös koruk zsidó nőire gyakoroltak.

Ilyen kiváló költőnő volt elsősorban is *Correa Izabella*, egy spanyol maranusó, aki a letartóztatástól, inkuizíciótól és máglyahaláltól való félelmében Amsterdamba menekült, ahol megint nyíltan is zsidónő lett és a *Rebeka* nevet vette fel a gyűlölt *Izabella* név helyett. Egykori feljegyzések szerint szemképrázatos szépségű és fényes intelligenciájú nő volt, aki sok európai nyelvet nemcsak beszélt, de ezeknek a nyelveknek minden finomságát is értette. Költeményei és prózában írt elbeszélései rendkívül népszerűvé tették a nevét; szinte minden zsidóházban olvasták bájos dolgait és főleg az asszonyok rajongtak érte.

Említésre méltó zsidó költőnő volt *donna Henriquez Izabella* is. Ő is spanyol nő volt. Madridból menekült Amsterdamba, ahonnan később Londonba költözött, ahol sok más emigrált zsidócsaláddal megalapította a még fennálló londoni szefárd kolóniát.

Ezekből az emigrált spanyol-szefárd családokból sok neves zsidó költőnő származott, mint *Fonseca Sára*, *Piemontel Izabella*, *Nunnes Manuela*, *Nunnes Almeida* és ennek leánya *Benvenuta*.

Megemlíti *Reis Nannie*, az értekezés írónője, a bécsi *Ackermann Ráhel* is, aki bécsi módra vidáman dalolt és írt, de egyúttal tartózkodás nélkül is, aminek azután meg is adta az árát. Különböző udvari titkokat írt meg, amiért a bécsi udvar száműzte. 1544-ben egészen fiatalon halt meg, 22 éves korban. Egykorú feljegyzések szerint a honvágy okozta korai halálát.

De a legtöbb zsidó költőnőt az *Adria királynője*, a lagunák városa, *Venecia* adta a zsidó világnak. Itt, valamint majdnem egész Olaszországban meglehetősen személyes és vagyonbiztonságban éltek a zsidók, ami nagyon elősegítette a zsidó tehetségeknek a szabad pályákon való érvényesülését is. Már a 14. században nagy hírnévre tett szert *Lévi-Perotti Giustina* zsidó költőnő, akire

nem kisebb ember, mint a halhatatlan *Petrarca* írt dicsőítő szonettet.

Fennmaradt még *Lévi Róza* költőnő neve, aki a 16. század második felében élt.

De a leghíresebb a *velencei zsidó költők* közt *Sullam Sára* volt. *Coppio Simon* gazdag kereskedő leánya volt és 1590-ben született. Kitűnő nevelésben részesült, mely csak elősegítette hatalmas tehetségének kibontakozását. Az olasz irodalom történetében még ma is él a neve, mert korának egyik legzseniálisabb költőnője volt *Sullam Sára*.

A szerkesztő üzen

Legmann József, Kolozsvár. Beküldött értékes cikkét nagyon köszönjük. Politikai okok miatt azonban, sajnos, nem közölhető.

Hartenstein Henrik, Nové Zámky. Névai Lajos munkatársunk előterjesztése folytán három hónapig tiszteletpéldányképen küldjük Önnek az Új Ut-at.

Schmidl Ferenc, Samoryn. A leghatározottabban neheztelek Önre. Régi barátságunk nevében kérem és elvárom, hogy álláspontját revidiálja.

Nemes Albert dr., Nové Zámky. Nagy örömet okozott azzal az ígéretével, hogy cikket ír lapunk számára. Bis dat qui cito dat! . . . Salom!

Klein Viktor dr., D. Streda. Ön neheztel rám. Jogosan. Mentségemül szolgáljon azonban hallatlanul nagy elfoglaltságom. Kérem szíves elnézését és tartson meg továbbra is jóindulatában.

Löwinger Szerén, Galánta. Hozzám intézett megtisztelő levelének tartalma megerősítette bennem azt a meggyőződést, hogy Önben nemesen érző szív dobog és finom lélek lakozik. Szeretettel és kézcsókkal köszöntöm!

Antal József dr. fogorvos, Nové Zámky. Üzenetével, hogy lapunkkal nagyon meg van elégedve, felette megörvendeztetett bennünket. Köszönjük szépen. Egyetlen törekvésünk, hogy minden olvasónk elismerését megnyerjük. Ugy a magam, mint munkatársaim nevében szívélyesen üdvözljük Önt!

Ujból kísért a protekció a Zsidó kórházban

Fejér Gyula dr. a nagyhírű szemész-főorvos lerombolt egészségi állapota miatt lemondott a pesti zsidó kórház szemesztályának vezetéséről.

A megüresedett főorvosi pozícióba rengeteg a pályázó, közöttük egy, aki évekkal ezelőtt **kitért** és **éppen most** tért vissza az ősi hitre.

A megtérés a legszebb emberi erény, ha az meggyőződésből és nem anyagi érdekből történik.

Értesülésünk szerint azonban mégis ő a legkomolyabb jelölt.

Az első helyezet — kitűnő brid-

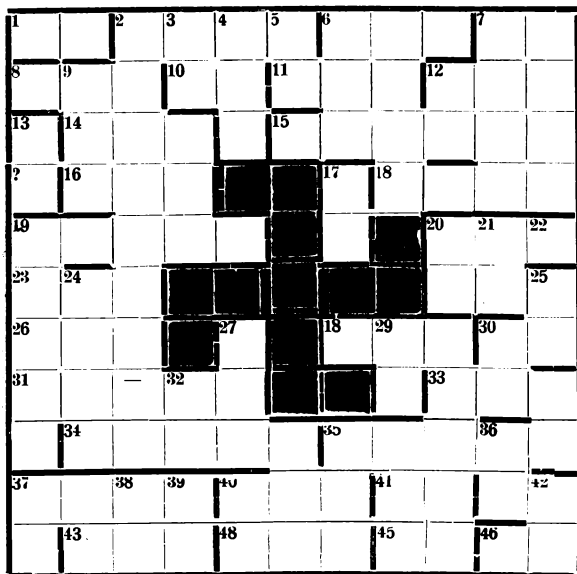
zsező.

Istenem! . . . ma — ha az orvos érvényesülni akar — mindenhez kell értenie. Különösen a kártyakeveréshez, mert csak így lehet a pályázó méltó bridzspártnerre a pesti izr. hitközségi elnök feleségének . . .

Ezen aztán igazán nem akadhat meg senkifia . . .

De még idejekorán vétót kell emelnünk a pesti zsidó kórház híre és tekintélye érdekében, hogy ezt a pályázatot is **ismét** a protekció és nem a tudás és rátermettség döntse el! . . .

Szórakozás, kacagás, juttalom!

Vízszintes:

- 1 Kérdő szócska.
- 2 Keréknek van. Hibás ortográfiával.
- 6 M. B. S.
- 7 Ige is, főnév is.
- 8 Üdvözt, névelő nélkül.
- 10 Névelő idegen nyelven.

- 12 Afrikai folyó, németül, ford.

- 14 Medve, idegen nyelven, fonet.
- 11 Nyilás, másképpen.
- 15 Határozó szó.
- 18 Hegy, idegen nyelven.
- 16 Mint 12.

Rejtvényünk helyes megfejtőit, a nagy érdeklődésre való tekintettel, ezúttal is 5 gyönyörű zsidó tárgyú regénnyel jutalmazzuk.

A rejtvény megfejtése **ismét** a legszellemesebb Hitler-élcet adja, ha a vízszintes sorokat összeolvassuk.

- 15 Határozó szó.
- 22 Hangnem ford.
- 28 Belső testrészt.
- 26 Héber betű.
- 31 Szerszám.
- 33 Üres idegen nyelven, fon.
- 34 Időhatározó.
- 35 Naptárban pirossal jelzik.
- 37 Éhes, másképpen, betűhiánnyal.
- 40 Evőeszköz.
- 41 Névelő.
- 42 Testrészt is, ige is.
- 44 Amitől az adós fél, ford.
- 45 Ige.
- 46 Igeképző.

Függőleges:

- 4 Fekőző szócska.
- 5 Vigyázó, másképpen.
- 9 Üres pesti építész neve, t.net.
- 12 Gyilkol másképpen, ford.
- 13 D.
- 17 Orvos rövidítve.
- 19 Csecsemőt ezzel altatják, ford.
- 20 Mutató szócska.
- 21 Címzés, idegen nyelven, rövid.
- 22 Ű.
- 24 Közismert gúnynév.
- 25 Helyhatározó.
- 27 Vagyok idegen nyelven, ford.
- 29 Mint 21.
- 30 Névelő idegen nyelven.
- 32 Meleg, másképpen.
- 36 Kötőszó, idegen nyelven.
- 37 Tagadó szócska, ford.
- 38 Álló víz.
- 39 Ige is, főnév is.
- 42 Állati hang, ford.

Új Út független — pártoljuk — terjesszük !

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Herczog Manó dr.:

Hozsanna!

A legtöbb ember ezt a kitélt Madách „Az ember tragédiája” művéből ismeri. Ott a három különböző főangyal: Gábor, Mihály és Ráfael használja más-más vonatkozásban ezt a kifejezést az első színben. Az első így: Hozsanna néked eszme! A második így: Hozsanna néked, Erő! A harmadik így: Hozsanna néked, Jóság! Ráfael helyesen használja a jóság kifejezését, mert ő a gyógyításnak anyaga (Isten az én orvosom). Gábor főangyal szájába jobban illett volna az erő, mert mint neve is mutatja, ő az őserő anyaga (Isten az én erőm). De a költő nyilván már nem volt tisztában a különböző angyal munkakörével vagy hivatásával és a poetica licentiában tovább ment mint Goethe, akinek prologját a Faustból bizonyos határig átvette, amint azt már többször kimutattam. A költők, akik Madách nyomdokában haladnak és az olvasóközönség, átvették egyszerűen a Hozsanna kifejezést a fenti értelemben és derűre-borura használják. Nem régiben még ilyet is hallottam: hozsannázni (ad vocem oponnatus.) Pedig a dolog nem is olyan egyszerű. Minden imádkozni tudó zsidó nagyon jól tudja, hogy e szó Hozsanna tulajdonképpen nem egyéb, mint a héber szó: Hansa nő = segíts meg kérlek, t. i. Istenem. A költő meg az ő olvasóközönsége ellenben e kitélt olyképpen használja: üdv néked, boldogság néked, légy áldott. Hogyan történt az, hogy e kifejezés, amelyet bizony elég sok zsidó abban a hitben szeret sűrűen használni, mert — nem zsidónak tartja, ilyen más értelmet nyert és egészen más összefüggésben használatos? Nem mint segítségkérés, hanem mint üdvözlés? A dolog nyitja az új testamentumban van. Ott olvassuk Máté evangéliumában (21. fejr. 9. l.), hogy amidőn Jézus tanítványai s a tömeg kísérlétében bevonult Jeruzsálembe: „Amely sereg pedig elől és hátul megyen, kiált vala mondván: Légy segítségül Isten a Dávid fiának! Áldott legyen, aki jött az Urnak nevében! Légy segítségül Isten! ki vagy a magasságban.” Kétségtelennek tartom, hogy a nép oly módon üdvözölte ezt az egyik mesterét, aki akkor már elég nagy népszerűsége tett szert s jó sok hívót szerzett tanainak: Hansa szó,

segítsd meg Isten ezt a mi tanítónkat, aki Dávid fia. Használta a nép ezenkívül azt a másik üdvözlést is, amely Dávid Zsoltáiraiban (118. U.) a hallelben fordul elő és amelyet ugyancsak minden zsidó ismert és használt: „Boruch hábó”, azaz: Áldott legyen, aki jött az úrnak nevében. Azáltal, hogy ez a két mondat egymás mellé került és hogy ezzel üdvözölte a nép kedvelt tanítóját, az által maradt meg aztán az a furcsa szokás, hogy e kitélt: Hosanna nemcsak könyörgés volt Istenhez, hanem üdvözlés. A szukkan az ünnep hetedik s utolsó napján e könyörgéseknek oly nagy tömegét használták Jeruzsálemben s később a zsidó imádságos könyvben, hogy ezt a napot elnevezték hosana rebbenak, a nagy kérés napjának. Nincs tudomásom róla, hogy más nyelv vagy irodalom ilyen értelemben használná a hozsannát, mint a magyar.

Hirös lakodalom!

hirhedt „fűszerkesztő” családjában tényleg eseménydús menyegző zajlott le a mult héten.

Minden ellentétes híreszteléssel szemben sem a „Pista bátyám” (gróf Bethlen v. min. elnök) sem pedig „der Karl” (gr. Khuen Héderváry) nem volt jelen.

A háverok annál nagyobb számban lehettek képviselve, ezt a rendőri hivatalosból tudjuk.

Egyik előkelő fővárosi ügyvéd zsebéből 800 pengőt érő aranyóra, egy másik lakodalmi vendégnek értékes cigarettatárcája tünt el a szertartás alatt.

Gratuláció a háznál volt.

Erről egyelőre nem szivárgott ki semmi. —

GOLDMANN-féle

אֶתֶרֶם אֶרֶם

VII. Kazinczy-utca 57. sz.

(Király-utca sarok.)

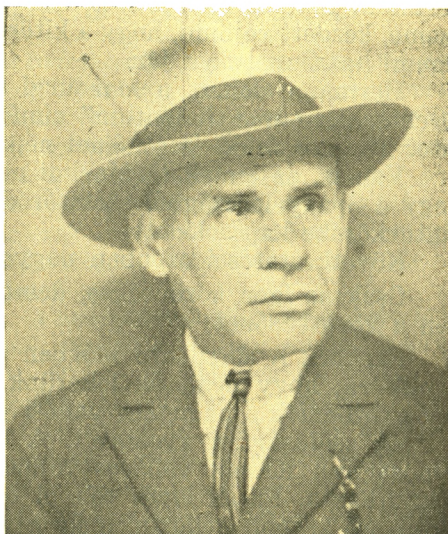
izletes ételek!

Polgári árak.

Olcsó menürendszer.

Névai Lajos:

Zsidóság és nacionalizmus

Névai Lajos

Egy helyzetet csak az ítélhet meg helyesen, kit környezet nem befolyásol, aki a ma érdekeiért nem áldozza fel a végcélt, aki előtt a jelen nem takarja el a jövőt.

Tizenhat esztendeje mondta Hatvany Lajos báró: „A felvilágosult zsidó apa kötelessége, hogy keresztény gyermekeket neveljen.” Harden pedig a maga kitérését „ha az ember bálba megy, frakkot húz” mondással intézte el. S magyarázatul csupán ezeket fűzte hozzá: „Sem testi, sem lelki kaftánban nem lehet a ghetton kívül járni . . . Frakkot kell adnotok gyerekeitekre zsidaim, bizony frakkot, hogy megnyíljanak előttük a zárt ajtók.”

Bár maga a felfogás eltűnt, szelleme azonban még most is kísért, minden jóhiszemű fiatalok felvetik a kérdést, vajjon összeegyeztethető-e szabad gondolkodásukkal a cionizmus?

A századvégi szabadelvűség leplezetlen örömmel mellékgondolat nélkül karolta fel a zsidóságot, mely a polgári lét alapfeltételeit, a város és a tőke fontosságának első felismerője volt.

Ez a zsidóság, mely nálunk 1867 óta emberfeletti módon küzd, hogy a recepció és emancipáció írott malasztja számára valóságos jogokat jelentsen, hamar alkalmazkodott és megindult az assimiláció.

Egyrészt, a türelmetlenek, kitértek, hogy kitűzött céljukat hamarabb ériék el.

Ezek hamarosan a „houte finance” körébe emelkedtek, bár utóbb a hithűek is oda jutottak.

Ennek a zsidó nagykapitalizmusnak megbocsátották, hogy voltaképpen zsidó, pláne ha ezt a kis szépséghibát a keresztvíz áztatta le.

Az alsóbb rétegek nagyobbára képzelt érdekeikért dobták el hitüket, hiszen ez legfeljebb társadalmi (!) becsületüket emelte, bár a jövedelmek és állások elnyerésének lehetőségeit alig tágította. Ők csak azt látták, hogy ezáltal oly közösségbe kerülnek, mely így szívesen fogadja őket és az érvényesülésre tágabb tér nyílik számukra.

A háború után a renegátok ellen fordult a hangulat. A testvéri ölelésre kitárt karok mind összecsorultak, a mai időkig pedig teljesen be-

zárultak. Kitérés ellenes lett a hangulat, ezzel együtt nyílt ki a zsidóság szeme, kezdett rájönni, hogy a kitérés nem is olyan jó üzlet, mert jóformán semmi haszonnal nem jár.

Hermann Cohen, a marburgi neokantiánus iskola elhunyt mestere „Deutschtum und Judentum” című munkájában szellemtörténeti kapcsolatot hirdet a zsidó és a német nép között.

Van is, de ennek történelmi alapja is van, mert nem véletlen műve, hogy a Spanyolországból szétszóródott zsidóság legelsősorban a németiség kulturkörébe kapcsolódott.

Következtetései azonban nagyon is merészek.

Csak az igen közönséges, **dementia bella** sugallhatta Cohennek 1915-ben a következőket:

Ezekben a sorsdöntő időkben sem tagadjuk mi zsidók: büszkék vagyunk rá, hogy németek lehetünk. Hittestvéreinknek előbb-utóbb meg kell győződnie a németiség vallási jelentőségéről: arról a hatásról, melyet a világ zsidóságára gyakorolt. A németiség joggal igényelheti, hogy a zsidóságunk ne csak vallásos fejlődését, hanem kulturális munkáját is irányíthassa. Ez az érzés tölt el bennünket, német zsidókat, egy olyan kulturerő középpontjában, mely hivatott arra, hogy a népeket a messiási gondolat jegyében egyesítse. Csak így utasíthatjuk vissza ezt a vádat, hogy a zsidóság történelmi szerepe nem más, mint a népek és fajok szétszematása. Majd ha egyszer újra komolyan fognak törekedni a nemzetközi megértésre és becsületes békére, akkor a mi példánk mintaképül szolgálhat: mi idejében elismertük a németiség szellemi és lelki fölényét. Mert ennek feltétlen elismerése nélkül sohasem lehet elegendő alapja a nemzetek őszinte együttműködésének.

A „pax germanica” beszél ezekből a sorokból, melyet az események az utolsó szóig meghazudtoltak. Ez a **pax** termelte ki Hitlert és a „Nationalbund der Deutschen Juden”-t, hozta a Weiningereket, a zsidóság ezen igazán tragikus alakjait, kik számára a kettős kultúra nem ujjászületést, hanem megsemmisülést jelentett.

Elismerjük, a német kultúra joggal kelt csodálatot Cohenben, sőt tovább megyünk! Nem azonosítjuk a horogkeresztet a németiséggel! Azt azonban nem tehetjük meg, hogy a németiség teljességgel bizonytalan jövőjéhez kössük a zsidóság határozottan kijelölt céljait.

Lehet, hogy ha Cohen a mai német helyzetet látná, nem hangoztatná, hogy Németország már 1915-ben se túlágosan rajongott a zsidóságért.

SIRKÖVEK PFEIFER ÉS HESZKY

Városi üzlet: Budapest, Károly-körút 3/c.

Telefon: 34-9-95.

kőfaragómesterek sírkőraktára

Dob-u. sarok. Budapest, X. Újtemetőnél. el. Kőbánya 75-71.

Szerkesztésért és kiadásért felel: *dr. Új István.*

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. —

Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugoszláviában 160.— dinár. Romániában

400 leu. IIa papíron 25%-al olcsóbb. Klein S. nyomda, Budapest, VI. Lovag-utca 14.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VI., Andrásy-út 84.

Telefon: 10-7-12.

Doprava a rozširovanie časopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povolílo

osl. min. vnútra pod cisl. 9.662/1932/5. dna 15. II. 1932.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A mai zsidók-életfilozófiája

Más a mai zsidók életbölcselete, mint amilyen a gettózsidóké volt. Nem szebb, nem harmónikusabb, nem is emberibb, csak éppen olyan, mint másilyen. Nem olyan karakterisztikus, nem olyan ujjalránkmutató; szóval: nem zsidó filozófia és a mi modern zsidóink nyilván éppen ezért boldogulnak utána. A gettó specifikumát: a szolidaritást, a mindenen meghatódó testvéri részvétet, az alázatosságban fenséges türelmet már lerázta magáról a mai zsidóság. A sokáig lekötött kezek széles gesztussal kezdtek meg az építést az új világban és az ősi terheket eldobálták. Csak egyet nem vetettek le magukról, ezt még a gettóból hozták magukkal: az *oportunitást megtartották*. A félelemnek, a bátortalanságnak ezt a cifra parafrázisát bizony megtartottuk.

Bent a gettóban szükséges lehetett ez a szolgai alkalmazkodás. Akire örökösen ráalkudott a tehetetlenség, annak kellett olyannak lennie, hogy mindenhez hozzájáruljon és mindenért alkuba álljon. Nem volt ez a zsidó vonás akkor olyan szörnyen szégyenletes. A gettó-zsidó, aki az Istennel és a vallással szemben nem tűrte a megalkuvásokat, az emberekkel szemben megengedhette magának. A zsidó felfogás alaptonusa volt abban az időben az oportunitás, megfogható képbe öntve: a horgonya volt. A viharoktól vert hajót ez tartotta.

A hajó elsüllyedt. Közömbösen nézték a mai zsidók, hogyan süllyed el a fenséges alkotás, amelyet zsidó felfogásnak ismert a világ. Amiben benne volt a faji különállás minden ereje, az évezredes kultiváltság önérzete, logikus civilizációk edzettsége, amiben benne volt egy kikristályosodott vallás

szétszedhetetlen rendszere, öntudattá nemesült ösztönök konglomerátuma, amiben benne volt az igazságosság, az emberiség, az irgalom, a türelem és a megbocsátásra hajló szent könnyelműség. Mindez benne volt abban, amit összefoglalva zsidó felfogásnak nevezünk és a mai zsidók mégis közömbösen nézték, hogy mindez elsüllyedjen.

A mai zsidók életfilozófiája ebben kulminál: legyünk csak oportunisták. Ha kell: megalkuvók, ha kell megjuhászodók. Magunknak magunkért ne akarjunk semmit se; mi mindig azt akarjuk csak, amit mások akarnak. A vérnek törvényei vannak, minden vérnek más-más a törvénye és ez nem tűr alárendeléseket. Minden tradíciónak és minden históriának szintén más-más törvénye van és ez megkülönböztethető fejlődéseket követel. A mai zsidók mégis elébük állítják az oportunitást, ami közömbösít, ami nivellál, ami éppen azt fojtja el a zsidóban, ami megismerhetően zsidó és faji fejlődésében is zsidó törvény alatt áll.

Miért? Mi szükség van arra, hogy elve-szeptsük magunkat? Zsidóságunk megtartása és kihangsúlyozása mitől veti el a zsidót? Az államhoz és a társadalomhoz való viszonyunkban ezerszer lelkiismeretesebben teljesíthetjük kötelességeinket, ha megmaradunk a faj, a vér és temperamentum határai között, mint mikor természetellenes differenciáltságba akarjuk bekényszeríteni a fajiságunkat, ami az elfajuláshoz veti közel a zsidóságot. Minden nemzet kulturájának becsületes kiszolgálását követelheti állampolgáraitól, de azért a kialakult zsidó kultúra művelése seholsem hazaárulás, mert

JULIA KESZTENBAUM

Fűző és orvosi haskötő
specialista.

Oklevéllel kitüntetve.

Oradea,
Bulev. Reg. Ferd.

Neiger J.

legelső
rituális étterme

A külföldi zsidók találkozóhelye

Bdapest,
Teréz-körút 4.

lényegében és céljában minden kultúra egyforma, csak a nüanszaiban különböznek egymástól és az egyik faj kulturája egy úton haladhat a másik faj kulturájával és a maga eszközeivel még meg is erősítheti azt.

A jogelsőség nem jelenti azt, hogy mi csak a más jogaiban lehetünk egyenlők, de a magunk jogait, a velünk születetteket, a belénk nevelteket fel kell adnunk. Ez nem jogkiterjesztés. Ez még a gettó-szolgásnál is nagyobb szolgátság, mert a gettóban nem követelte tőlünk a mi életfilozófiánk, hogy tagadjuk le a letagadhatatlant.

Többek között azt is jelentia jogegyenlőség, hogy amint minden nép büszke a maga multjára, az emlékeire, a tradícióira, a vérére és a származására, azonképpen van ahhoz nekünk is jogunk, hogy önérzetesen zsidóknak vallhassuk magunkat, nem szégyenkezve, nem röstelkedve és nem alávaló letagadásokkal, hanem egészen és fentartás nélkül. A dörgölődés, a simulékonyság, a beolvadást mimelő oportunitás nem csak, hogy nem szükséges, de megszégyenítő és ártalmas is, mert megakaszt minket a fej-

lődésben, amely a magunk természetéből ered és belekényszerít olyanba, amely nem nekünk való.

Vissza kell szorítani azokat, akik a zsidó haladás elől azzal ijesztik vissza a kezdeményezőket, hogy: az istenért vigyázzunk csak. Inkább ne csináljunk semmit se, csak ne vonjuk magunkra a közfigyelmet, mert ez rossz vért szül. Hát miért szülne ez rossz vért? Mért ne szabadna észrevenni minket, amikor dolgozunk?

Igenis: csak vegyenek észre minket, amikor dolgozunk. Tolakodástól más területen tartózkodjunk. A közérdek kiszolgálásában ne legyünk szerények. Ne mások után cammogjunk, hanem mi magunk jelöljük meg a haladás útját. És haladjunk rajta, ameddig bírjuk erővel, de addig csak, amíg megengedik. Mi ugse ott állhatunk, ahol mások, mert a közös feladatokon túl is vannak nekünk feladataink. Ahol a kulturember feladata véget ér, ott a zsidó feladata még nem ért véget, mert ott a kulturfeladatokkal harmonikusan kell még érvényesíteni a zsidó szempontokat is.

Cél szentesíti-a szalonnát

E címen számoltunk be juniusi számunkban arról a példátlan manőverről, amit a Pesti Izr. Hitközség vezetősége Hoch Dávid mézárasmesterrel szemben folytat.

A botrányokban bővelkedő ügy most fordulóponthoz ért.

Az agyonzaklatott kisiparos, dr. Antalfy Sándor ny. táblabíró-ügyvéd útján zsarolás címén feljelentést tett Stern Samu udvari tanácsos, a hitközség elnöke ellen.

A feljelentésre vonatkozó iratok már a kir. Ügyészséghez kerültek.

A pesti zsidó közvéleménnyel együtt mi is feszült érdeklődéssel várjuk az ügy fejleményeit.

Elegáns hölgy szabója

MEGGYES

a divatkosztümök

mestere

ANDRÁSSY ÚT 79.

Braun Gyula

משך mézárszéke

VI. Aradi-utca 41

**Állandóan elsőrendű friss husok
legolcsóbb napi áron.**

Figyelmes és előzékeny kiszolgálás.

Elegáns hölgy

**I
Z
L
É
S
E
S**

kalapját

HELLER FRIGYES

kalapgyárosnál szerzi be.

VI. Csányi-utca 12.

A zsidó képviselők

A zsidóság megítélésében rengeteg tévedés és helytelen felfogás van azok között, akik ellenségei a zsidóknak, de azok között is, akik barátai.

Sem az egyik, sem a másik tábor nem tud elmélyedni a zsidóság belső életébe, s nem tudja belátni azt, hogy a zsidóság csak a templomban egy, csak az Isten hívésében egységes, különben éppen olyan apró kis csoportokra és frakciókra oszlott, mint a társadalom többi része.

Beszélnek hallatlanul nagy, megérett és letörhetetlen szolidaritásról, amely országokon és világrészeken keresztül is összefoglalója és összetartója a zsidóságnak és nem hiszik el, hogy ez a szolidaritás nincs meg nagyobb mértékben, mint van egy bizonyos közösség a világ valamennyi katolikusa, vagy protestánsa között, vagy van foglalkozási ágak különböző országokban élő tagjai között.

A szolidaritás azok között van meg, akik egymásra utaltak s mihelyt nagyobb lángot vet az antiszemitizmus, természetesen nagyobb az összetartása is azoknak, akik ellen ez a közhangulat kialakul.

Minden üldözött összetart, akár vallása, akár foglalkozása, akár külseje, akár meggyőződése miatt veszik is üldözőbe.

A magyar katolikus ugyanazt a szánalmat és részvétet érezte az örmény katolikus iránt, mint amilyen szánalmat váltott ki az olasz, francia, vagy angol katolikusban, amikor a törökök az örmények falvait és városait dúlták fel és öldökölték őket.

Ugyanilyen téveszme az, amikor a zsidóság képviselőjét látják abban, akit egészen eltávolodott körülmények emeltek a magasba és aki azért, mert éppen zsidó vallású, hajlandó a zsidó emberek védelmére.

Magyarországon néhány olyan férfiú van, akit az elfogulatlanok is kénytelenek elismerni nagyoknak, tehetségeseknek. Dési Géza dr. és Sándor Pál, a két zsidó vallású politikus, két olyan hatalmas egyénisége az országnak, hogy tiszteletet érdemel mindenki részéről mindkettő.

Ha politikájukat és állásfoglalásukat figyelemmel kísérjük, úgy megállapítható, hogy sohasem voltak a zsidóság képviselői, sohasem képviselték ezt a partikuláris érdeket, hanem mindig az általános nagy országos érdeket, aninthey sohasem a zsidóság küldötte el őket azokra a pozíciókra, ahol tevékenységüket kifejtették, hanem a zsidóknál sokkal nagyobb közösségek, olyan választókerületek, amelyeket nem egy vallás tagjainak összessége alkot, hanem különböző felekezetek egyeteme.

Dési Géza is, Sándor Pál is, más és állásfoglalást tanúsítottak közéleti pályafutásukon, de sohasem azt, amely egyenest a hivatalos zsidóság véleményét, érdekeit és szempontjait reprezentálta volna.

Mégis hol az egyiket, hol a másikat aposztrofálták, mint a zsidók képviselőjét.

Voltak és vannak helyzetek, amikor a két zsidó politikus homlokegyenest ellenkező álláspontot foglal el és sem az egyik, sem a másik nem az egyetemes zsidó álláspontot képviseli, mert nincs is egy összefogó szervezete a magyarországi zsidóságnak.

Téves és helytelen, amikor akár az egyikben, akár a másikban a zsidóság képviselőjét akarják megpillantani és éppen ilyen tévedés volna az ő részükről, ha ők magukat, mint a zsidóság reprezentánsait tüntetnék fel.

Egyiknek sincs mandátuma és nincs is joga ahhoz, hogy a zsidóság képviselőjének mutassa be magát, mert nem az.

Ők zsidó vallásúak, akik emberi kötelességüket teljesítik, amikor zsidó kérdésekben szólalnak fel és igyekeznek az igazságot szolgálni.

Eppen az utóbbi esztendőekben többször volt eset arra, hogy egyszer Dési, másszor Sándor Pál kifejezetten zsidó ügyekről beszéltek a parlamentben és más közéleti helyeken.

De akkor se mint a zsidóság képviselői, mert bármikor elmondhatták volna ugyanezeket a beszédeket keresztény politikusok is, ha túlteszik magukat előítéleteken és elfoglaltságokon.

Más országokban vannak kifejezetten zsidó politikusok, nálunk nincsenek, mert nálunk a politikai életben nincsenek külön zsidó politikai pártok és politikai irányzatok és nem törtek elő ilyenek még akkor sem, amikor erőszakkal akartak a zsidóságból egy külön társadalmi réteget alkotni.

A magyar zsidóság mindenkor felolvad az ország különböző politikai pártjaiban.

Volt idő, amikor a kormánypártok élén zsidók álltak és ugyanakkor szenvedélyes harcokat vívtak a zsidók a kormány ellen a másik oldalról.

Ma is az a helyzet, hogy a zsidóság különböző módon orientálódik. Vannak ezen az oldalon és a másikon is zsidó hívei a politikusoknak. De egyetemes zsidó politika nincs, aminthogy a magyarországi zsidóság soha sem volt ebben az országban politikailag zsidó, hanem csak vallásában érezte, tudta és mondta magát zsidónak.

A zsidóság Magyarországon magyarnak érzi magát és jogot tart arra, hogy saját elhatározásához képest válassza meg a maga képviselőjét, legyen az zsidó vagy keresztény vallású. Mert nem a felekezeti felosztás, hanem azt a férfit, aki észjárásának, akarásának és gondolatvilágának megfelel. Ezek a képviselői és nem azok a zsidó vallású férfiak, akik képviselői mandátumhoz jutnak.

Dési Géza Budapest egyik kerületének, Sándor Pál a másik kerületnek képviselője, de nem képviselője a zsidóságnak.

Ezt tudomásul kell vennie mindenkinek, legfőképpen pedig Sándor Pálnak, aki igen gyakran a magyar zsidóság nevében deklarációkat ad le.

Hogy erre ki hatalmazta fel a „nagy zsidó vezért”: örök rejtély.

Az embernek ez az útja: mikor világra jön: sír, mikor távozik belőle: siratják. Mikor világra jön: összeszorítja a kezét, mikor távozik belőle: a keze nyitva van. Mikor világra jön, azt hiszi, minden a kezében van, mikor távozik belőle: a keze nyitva van és semmi sincs benne. (Kohélet midrasa.)

*

Amig nem vétkezel, félnek tőled; mihelyt vétkezel, te félsz mindenkitől. (Bamidbar Rabba II.)

SIREMLÉKEK

bel- és külföldi márványokból legolcsóbb árban részletfizetésre is kaphatók. Tervrajzok díjtalanul.

EICHBAUM MÓR

sírkőgyáros

Budapest, V., Pozsonyi-ut 1—8

Telefon : 24-5-74.

HOTEL SAVOY

Spisska Nova Ves (Csehszlovákia)
A vasutállomás közvetlen közelében.

Az utazó közönség valóságos otthona.
Gyönyörűen berendezett szobák.

Állandóan hideg és meleg víz szolgáltatás

Tulajdonos: Holländer Lajos

Kóser házikoszt!

Polgári árak!

A bűnbánat szombatjára

Óstilusú írásmagyarázat Dr. Fényes Mórtól*)

Haftóránkban szól a próféta (Hósea 14, 2):

Térj meg, Izráel az Örökkévaló, a te Istenedig, mert megbotlottál hibádon. — Vegyetek magatokhoz szavakat, s térjetek meg az Örökkévalóhoz. Mondjátok neki: „Mind bocsásd meg a hibát és fogadd a jót” ... Tulokáldozatainkat pedig ajkaink szavával pótoljuk.

Ha figyelemmel olvassuk e szöveget, számos kérdés ötlik fel előttünk:

I. Hogyan képzelhető el az Istenig való megtérés, amikor olvassuk: **Az ég Isten ege, — a földet adta az emberfiának?** (113. zs.)

II. A másik részben miért fokozza le a megtérést: Istenhez (Isten felé)?

III. Minek mondja a próféta: megbotlottál **hibádon**, holott sima uton is meg lehet botlani, amint e haftora végén mondja is: **Egyenesek Isten útjai, a derék emberek járhatnak rajta, de a hűtlenkedők megbotlanak rajtuk?**

IV. Micsoda szavakat hozunk magunkkal? Talán csak nem imaformákat, melyek nem is szívünk mélyéből fakadnak, hanem **„embereknek begyakorolt, szertartásszerű szavai?”**

Ilyeneket a próféták guny tárgyává tesznek és nem kérik tőlünk.

V. Miért kell kérnünk, hogy **mind** a hibát bocsássa meg, holott a **jót** (egyes számban) a legkisebb mértékben is fogadja el?

Mi a véráldozat pótlásának jelentősége?

Mind e kérdésekre megkapjuk a feleletet, ha észleljük, hogy az első rész egyes számban, tehát Izráel egészéhez, a másik rész pedig többes számban, tehát az egyesekhez szól. Más a nép és más az egyes a megtérés tekintetében.

I. és II. Izráel ugyanis egyedülálló, ép úgy mint Isten: **„Egyetlen vagy, egyetlen a te Neved és hol van Izráel népedhez hasonló egyedülálló nép?”** (Ima). Izráel Isten szeretetének birtokosa: **„Örök szeretettel szeretlek, ezért vonzlak kegyelemben.”** (Jer. 31, 2.) Ezért szólítja hetiszakaszunkban Mózes az eget és földet, hogy borzadjanak meg a képtelenségen, hogy míg **Istennek műve tökéletes, Izráel romlása nem magához méltó** (sichész ló ló). Végzetes Izráelnek eltávolodása Istentől és csak teljes Istenig érő megtérés teszi jóvá.

Izráel erkölcsi élete kell, hogy ragyogó példakép álljon más népek előtt, hogy mindannyian vallják majd: „Nincs ehez a néphez hasonló bölcs és értelmes nemzet... Mert hol van nép, melynek Istene oly közel volna hozzá, mint a mi Istenünk... (Móz. V. 4. 7.) Nem szabad a zsidó nép válásos életében sem anyagi meggondolásoknak föléje kerekednie az erkölcsi törekvések fölé, sem személyi hiúságoknak érvényesülniök a közcélokkal szemben. Izrael és Isten egy legyen.

Másképp vélekedik a próféta az egyesek megtéréséről. Ismeri az ember gyengéit, tudja, hogy a földhöz ragadt, anyagi érdekeken csüggő és érzéki vágyaknak alávetett lény, nem támaszt vele szemben tehát magasabbrendű követelést, mint hogy Istenhez, Isten felé vegye visszatérési útját. Amikor egy másik próféta (Joel 2, 12) sem pusztán évről-évre visszatérő megtérést követel, hanem mélyebbreható magábaszállást, bőjtöt, gyászt, sírást, akkor csakugyan ő is mondja: **Térjetek meg Lényemig** (suvu odáj bechol levachem).

* A Szerző utólagos engedélyének reményében közöljük a megjelenésre váró, felette érdekes és értékes zsidó vallástani olvasókönyvének kéziratából.

III. Még vliágosabbá lesz az értelmezés, ha a **hibán való megbotlás** kitételét taglaljuk. A legtöbb esetben az egyes embernek megtévelyedése nem egyéb, mint észrevétlen kisiklás a jó útvjáról, esetleg csekély tulzása valamely jócselekedetnek vagy szándéknak. Takarékosak akarunk lenni, hogy a jövónkról gondoskodjunk és fukarságba, szívtelenségbe esünk, önérzetünknek akarunk eleget tenni és kevésységre ragadhatjuk magunkat. Az ilyen egyéni hibákkal szemben elnéző a Biblia, eleve elismeri, hogy „**az ember szívének indulata gyermekkorától fogva rossz.**” (Mózes I. 8, 21.) Ámde más beszámítás alá esik egy népnek közhibája, századról századra átszármazó rossz tulajdonsága, „keménynyakúsága”, melynek tudatában kell, hogy legyen és melyet lát haladásának útján, tudja, hogy botránykőül szolgál és mégsem kerüli. Erre mondja a próféta: megbotlottál hibádon.” Ilyen hibája volt Izráelnek a próféták idejében az „idegen istenek” imádása és ilyen hibája ma is az idegenkultusz, mindenben csak a környezet tetszésének hajhászata, idegen kultuszformák átvétele, másrészt pedig a haladó testvér meg nem értése.

IV. A megtéréshez ajánlja a próféta, hogy **vigyünk magunkkal szavakat**, de nem lehet ez a bocsánatkérés szava, melyet alább mond: „mind bocsásd meg a bűnt”, mert ezt megelőzi még e szó is: térjetek meg Istenhez. A szavak, melyeket magunkkal kell vinnünk csak mások szavai lehetnek, melyek védelmünkre szólnak. Ilyenek az ósatyáknak utódaik érdekében intézett szavaik.

Olvassuk többi között a Midrásban, hogy a jeruzsálemi templom pusztulásakor Ábrahám közbevetette magát Istennél, mondván: Világ ura, százesztendőös koromra ajándékoztál meg fíuszülöttel, végtelen boldog voltam vele, de amikor arra hívtál fel, hogy áldozzam fel, örömmel tettem eleget kívánságodnak és erről meg nem emlékeznél utódaim javára? Mózes pedig ekkép kelt Izráel védelmére: Hiába futkostam, hiába fogyasztottam értök erőmet a pusztában? Megszólalt Izráel érdekében Ráchel ósanya is és az ő szava hatott is.

Ezeket a szavakat, a védőbeszédeket kell Izráelnek magával hoznia, az ősök érdemeit magáévá kell tennie, az ő áldozatkésségüket magában újból megvalósítania — így kell megtérnie Istenhez.

Csak ennek figyelembevételével értjük meg a próféta e szavát: „**Té-rits magadhoz, oh Isten, hadd térjünk meg, adj újból oly napokat, mint hajdan.**” (Sir. 5, 21.) Ha meg akarunk térni, minek kérjük előbb, hogy Isten térítsen meg? De szükségünk van arra, hogy ő az atyák érdemeinek és javunkra való betudásával egyengesse utainkat, lendületet adjon, bátorságot öntsön lelkünkbe. ságot öntsön lelkünkbe. Ne ma gyermekkori ártatlanság napjainak visszahozatalát kell kérnünk csupán, hanem az ósatyák idejének tisztaságát. mányhozatala. A jó azonban csak egy, az erénynek összes változatai egyetlen forrásból táplálkoznak, a szeretetből. Hillel szerint az egyetlen összefoglaló ige: „Szeresd felebarátodat mint magadat”. Ugy van ez, mint a testi életben: sokféle a betegség, de az egészség csak egy. Ezért kérjük tehát Istentől: „mind bocsásd meg a bűnt és fogadd a jót”, annak egyetlen kis mennyiségét szemben a sok rosszal. Épúgy ez ige is: „A Legfelső szá- jából nem ered sem a rossz, sem a jó.

V. **Mondjátok neki: Mind bocsásd meg a bűnt és fogadd a jót.**

Sokféle forrásból táplálkozik az egyéni bűn: anyagi telhetetlenségből, érzelmi szenvedélyből, hiuságból, nagyravágyásból, irigységből és felismerjük e forrásokat már őseink életében. Ádám pusztá kívánságból esett bűnbe, Noét a bor élvezete sodorta szégyenletes állapotba, Ábrahám kishitúségből kétkedett jövőjében, Izsákot elvakította Ezsau fiának zsákmány hozatala. A jó azonban csak egy, az erénynek összes változatai

egyetlen forrásból tájálkoznak, a szeretetből. Úgy van ez, mint a testi életben: sokféle a betegség, de az egészség csak egy. Ezért kérjük tehát Istentől: „mind bocsásd meg a bűnt, és fogadd a jót”, annak egyetlen kis mennyiségét szemben a sok rosszal.

Olvassuk a Midrásban: Három dolgot nem bírt Mózes a Tórában megérteni. Az egyik: „Ha Izráel lélekszámát felveszed; adjon mindenki váltásádját lelkéért.” Gondolta: hát van a földben annyi arany és ezüst, amennyi vétkeink váltásádjául szolgálhatna? — De megértette vele Isten: Elegendő egy félsekel, a fő az, hogy az ember áldozatkésztséget tanúsítson, ez majd önmagát neveli nagyobbra. A második érthetetlenültség ez volt: „Készítsenek nekem szentélyt, hadd lakozzam köztük.” De hisz Salamon szava szerint: Az ég és az egek ege sem fogadhat be Téged, hát még az a ház, amit én építettem.” De Isten beéri egy szerény hajlékkal, csak ember készítse és vigye oda áhitatát, vallásos érzelmeit. A harmadik, amin fennakadt: Az áldozati törvény. Erre megszólalt benne a későbbi prófétai érzés: Hisz a Libánon fája, sem elégséges oltártűznek és állatvilága áldozatnak. De Isten beéri avval: **egy bárányt készíts el reggel, a másikat pedig este.”**

Egy másik Midrás is megvilágítja ezt: a római Turnus Rufus kérdezte Akiba zsidó tudóstól: Kinek a művei tetszetősebbek, Istené vagy az emberé? Mire Akiba merész határozottsággal feleli: Az emberé. „Hogyan, kérdi a római úr, hát az ég és a föld...” És ha a körülmetélés szertartása oly tetszetős, miért nem hozza Isten az embert mindjárt megtisztított állapotban a világra? Mire Akiba: Isten épp azt akarja, hogy az ember a maga csekély mivelete által lendüljön a tökéletesség felé. A legkisebb jó is, amit maga mível, szíves fogadtatásra számíthat Istennél.

VI. De ha csakis a lelkeség, a személyes buzgóság az, ami Isten előtt számít, önként következik a próféta további követelése, hogy: **pótoljuk a tulokáldozatot ajkaink szavával**, a lélek megmozdulásával. Nem imaszó az igazi áldozat, hanem ami lélektanilag vele jár. Olvassuk ugyanis: A parancs, melyet én neked ma adok, nem égi magasságban . . . , nem is tengerentúli távolban van . . . , hanem szádban és szívedben van, hogy teljesítsd (Móz. V. 30, 11, 14). Miért e sorrend: száj — szív, (kéz) cselekedet?, mi inkább a fordítottját gondolnók: hisz a gyermeknevelésben előbb cselekedetekre, szertartásokra fogjuk a gyermeket, azután kívánjuk, hogy azokat meg is szívlelje és végül, hogy férfikorában nyíltan és önérzetesen vallja: „ivri anóchi”, „Zsidó vagyok”. Ámde gondolt Mózes a mi korunk gyermekeire is, akiknél fordítva szokott lenni sok esetben: Férfikorban lépnek először közelebbi érintkezésbe a zsidósággal, tisztséget vállálnak és tele szájjal hirdetik: jó zsidó vagyok. A szájjal kezdik tehát, de a vallásos életben még ez a pusztá szó is igazzá válik ajkukon, mert idővel a szívbe hatol vissza, hogy aztán már jó cselekedetekbe is átmenjen. Ily értelemben veendő a prófétai ige: Pótoljuk a tulokáldozatokat ajkaink szavával.

Hogy mikép vélekedtek a régiek az áldozatról és hozzá viszonyítva a lelkeségről, a bűnbánatról, megvilágítja a következő midrás (Écha rabba): Kérdéssel fordultak egyszer a filozófia képviselőjéhez, Salamonhoz: Mi legyen a bűnös sorsa? Ez kimondja: „A bűnösöket üldözze a rossz.” (Példab. 13, 21.) Kérdezték aztán a prófétáktól, ezek felelete: „Amely lélek vétkezik, haljon meg (Ezékiel 18, 20). Tovább kérdezősködnek a Tóránál, ez úgy szól: hozzon engesztelő áldozatot és meg lesz bocsátva. Végül magához Istenhez appellálnak a kérdéssel, ő pedig kimondja: Térjen meg (lélekben) és meg lesz bocsátva.

Allamférfiak és jogbölcselek ehez a midráshoz fordulhatnak okulás céljából. Mintha „a mennyben lakozó mosolyogna, az Ur gunnyal fogadná” azokat, aki ka büntetés és a bűnbánat fölött bölcselednek. Sala-

mon, ki maga nem volt bűnmentes, a legmesszebb megy a szigorban: üldözze a bűnöst a bűn (sőt: nem „tirdóf” hanem „teraddéf” = bőszerűen üldözze), lángostorral kergesse, legyen sorsa olyan, mint Kájiné, soha nyugtot ne találjon. Aki eloldotta magát Istentől, az ilyen erkölcsbíróvá lesz és nem gondolt arra, hogy egykor az ő népére mondják majd: legyen bolygó zsidóvá, hontalan, földönfutó, ne találjon nyugtot még a XX. században sem. A próféták, kik már a szeretet hirdetői voltak, enyhébben ítélik meg, haljon meg (idő előtt) a bűnös, de ezzel ki is lesz békítve az igazságszolgáltatás. Ennél is modernebb a Tóra, amikor bűnázdatot kíván, vagyis azt, hogy a bűnös tettel és áldozattal adja jelét annak, hogy megtört. De az angyaloktól bejárt létra tetőfokán honoló Isten a leghumánusabb bíró, beéri magával az érzülettel, a megtérés eltökélésével.

Ily eszmekörben mozogva szívleljük meg a próféta szövegét: Térj meg Izrael, az Örökkévalóig a te Istenedig, mert megbotlottál hibádon. — Vegyetek magatokhoz szavakat és úgy térjetelek meg Istenhez. Szóljatok hozzá: „Mind bocsásd meg a bűnt és fogadd a jót.” Tulokáldozatainkat hadd pótoljuk ajkaink imádságával.

Édelstein Bertalan dr.:

Bűnbánat napjaira

Isteni adományként jutott Izraelnek a megtérés, a bűnbánat ideje.

Egész éven át lelünk nemes tartalmára ráragad az élet rozsdája, lassan-lassan beborítja, tompítja fényét, mind kisebb terjedelemben szórja díszét. A csillogó, ragyogó ékszer idővel elveszti csillámát, külseje rúttá, feketévé válik, csak a hozzáértő tudja még megkülönböztetni az értéktelen, a nemtelen fémből való olcsó díszről, érzé csak, hogy a rozsdá alatt érték rejlik, nemes fém, melynek csiszolásra, gondozásra van szüksége, hogy előtűnjék a régi ékszer ékessége, ragyogása.

Torzító, elhomályosító rozsdá nélkül méltó a mű az ő mesteréhez és alkalmas a mester céljaira. „Ha különválasztja az ötvös a salakot az ezüsttől, ha elválasztja a hozzá nem tartozó anyagot, a fekete romlást, akkor nyer benne értékes eszközt.” (Példab, 25. 4.)

Fáktól övezett árnyas hegyoldalon ered egy forrás. Halk csobogással, enyhe eséssel indul útjára. Egész éven át fának tüje, hulló gallya, hervadó levele esik vizébe. Lassan-lassan megtelik apró medre, elposványosodik, eliszaposodik. Vize szürkévé válik, iszapot hord magával, már nem zavartalan, már nem üdít, sötét kis hullámokat hemperget. „Fölkavart forrás és elrontott kút az igaz ember, aki meginnog a gonosz előtt, a lélek, melyet megzavar, igaztalanság, gyengeség, véték, bűn.” (Példab. 25, 26.)

Egyszer az évben helyre kell állítanunk a mi ékességünk díszét, egyszer az évben meg kell tisztítanunk a forrást az iszaptól, a behullott romlástól. Ha meghagyjuk bűnben: mintha éktelenséggel, rútsággal ékeskednék, mintha zavaros forrásból akarnók szomjunkt csillapítani, magunkat felüdíteni. Pedig tiszta lehetne, mocsoktalan, zavartalan, üde, ragyogó. Mert a mi vallásunk tanítása szerint: a lélek, melyet az Örökkévaló belénk oltott, tiszta, csak a bűn ékteleníti el, zavarja meg. De a bűnbánat napjainak feladata, hogy újra visszaadják fényét, üdeségét.

Nem vallhatjuk bűnösnek magát a lelket és nem nyugodhatunk bele a romlásba. Tisztának hisszük. Elismerjük a bűn létét, az ember gyengeségét, a bűnbeesés lehetőségét, **de a vezeklés szükségességét is.** Bűnösökké válhatunk, de nem vallhatjuk a bűnt a lélek rendes állapotának, nem nyugodhatunk bele, nem rakhatjuk ölbe kezünket s nem nézhetjük tétlenül a

lélek elkorcsosodását, eltérését szentségtől, magasabb hivatástól, isteni rendeltetéstől. Nem bocsáthatjuk meg magunknak, ha bűnösök vagyunk; nem törődhetünk bele nyugodtan, közönnyel; nem járhatjuk életünk kitaposott útját abban a megnyugtató tudatban, hogy amúgysem segíthetünk magunkon, lelkünk állapotán.

Eleve tudjuk ugyan, hogy gyengék vagyunk, hogy bűnök útvesztőjébe tévedünk. Az első ember egy kifejezéséből olvassák ezt ki a régiek (Berésisz r. 19, 22.): Mikor bűnét megvallja nem így szól: veóchálti „és ettem a tiltott gyümölcsből”, hanem vóauchél (M. I. 3, 12), amibe a jövő is belecsendül: újra is fogok vétkezni, újra is megszegem Isten parancsolatát. Azért is üzte őt ki az Örökkévaló a boldogság kertjéből, mert konok maradt, bűnében megrögzött.

Vétkezhetünk talán újra és újra, de nem nyugodhatunk bele lelkünk bűnös voltába. Ásré neszúj pesá, keszúj chátóó. „Boldog, kinek meg van bocsátva bűne, eltakarva vétké” (Zsoltár 32, 1). A bölcsek a szavak egyszerű értelmével nem elégednek meg, hanem mélyebb értelmet olvasnak ki belőlük; neszúj azt jelenti a felemelkedett: boldog, aki fel tud emelkedni bűnei fölé s nem bűnei emelkednek túl rajta, s boldog, akinek bűnvallomására, nyílt vezeklésére, az Örökkévaló megbocsátással felel s elföldi vétkét, megengesztelődik fölötte, ha tényleg libau ókúr ólov megrázkódik lelke, megújhodik és eredendő tisztaságában ragyog (Berésisz r. 22, 11).

Boldog, aki bűnén felülemelkedik, aki nem sülyed el benne, nem hunyázkodik meg bűne előtt, nem válik rabszolgájává gyengeségének, fogyatékoságának. Istenfélő ember nem vallhatja: Bűnösök vagyunk, tehát bűnöket követünk el. Amúgy sem fedti teljesen ítéletünk az igazságot, tehát meggondolatlanul ítélkezünk embertársaink fölött. Amúgy sem gyakorolhatunk jót igazság szerint, tehát elzárjuk szívünket és kezünket és egyáltalában nem adunk, akármilyen élesen is harsog a szegénynek jajja a mi szívünkbe. Amúgy sem láthatjuk el kifogástalanul, gáncstalanul hivatásunkat, tehát végezzük úgy, ahogy, lelkiismeretlenül, vétkes könnyelműséggel.

Ha gyenge és bűnös emberek is vagyunk, az emberi fogyatékoság ne kerekedjék fölénk, mindenben mutakozzék a magasabb törekvés, az emelkedettebb felfogás, az igazságra, jóságra, lelki tökéletességre való csillapíthatatlan vágy. Bűneinknél mindig magasabbak legyünk, ne tekintsünk föl, mint úrra reájuk, hanem győzzük le őket magunkban, nehogy megerősödjék bennünk a gonosz hajlam, nehogy igájába hajtson.

A bölcsek szava szerint (Berésisz r. 22, 11): a bűnre való hajlam előbb gyenge csupán, mint a nő, azután erősödik, legyőzhetetlen hőssé bennünk; eleinte könnyen szakítható szét mint a pókháló, később olyan szétszakíthatatlanná válik, mint a hajókötel; először csak vendég a lelkünkben, de ha nagyon marasztalják, idővel mint házigazda szabadon rendelkezik az ember legsajátabb tulajdona, a lelke fölött.

Akiknél elhatalmasodott: ezek azok, akik nem kérnek, nem is várnak engesztelést, akik nem ismernek lelki megújulást, akik gögjükben Istentől elfordulnak és csak akkor eszmélnek föl, mikor valamilyen rettenetes külső csapás rázza meg lelküket és töri meg büszkeségüket; azok, akik kívülről várják, vagy nem is várják — kihívják, ridegségük, bűnösségük büntetését, vétkes fenhéjazkodásuk összeomlását és nem maguk munkálkodnak töredelmesen lelkük megtisztulásán, emelkedésén, nemesbedésén.

Nem rejtegethetjük önmagunk előtt lelkünk állapotát. Nem hitethetjük el magunkkal: ártatlanok, hibátlanok vagyunk, igazságos és kegyes érzésűek, meg vagyunk győződve a magunk szentségéről, ezért nem is kutatjuk át lelkünket, nem sorakoztatjuk fel csatasorba önmagunk ellen az elmúlt évben megnyilvánult érzéseinket, véghezvitt cselekedeteinket. Kár

kizökkenteni magunkat a jól-rosszul egyensúlyozott lelkiismeret nyugalmából.

Rejtegetés a bűn megrögzítésére visz; eltitkolása érdessé, keménnyé, tompává teszi a lelket; elferdíti, elégteleníti a jellemet; megszokása — erény erejében tünteti fel előttünk. A lelkünk akkor olyan, mint az ékes köntösbe öltöztetett csontváz, mint Szodoma almája, mely pirospozsgás, kíváncsú kívülről, de belül por és hamu, a semmibe hull szét.

Bűnös voltunk tudata, önvallomásunk Isten előtt a mi lelkünknek égi hangszerén: az örök eszméhez való közeledésnek kezdete, a megszentelés első foka, a bűnbocsátnak, az Ég kegyelmének első feltétele. A magunk gyengeségének tudata szerénnyé tesz, közelvisz embertársainkhoz is, fájdalunkhoz, sorsunkhoz, megérteti velünk az ő lelküket is, emberiesebbek leszünk, megközelíthetőbbek, érzőbbek, melegebbek.

De nem is a mesterséges megnyugtatósnak, az erőszakolt lelki békének napjai ezek. Ellenkezőleg, a bűnbánati idők megkívánják a lélek nyugtalanságát, a rejtekeibe való elmélyedést, a titkainkat önmagunk előtt eltakaró fátyol felbillentését, a lélek gyökereit is megrázó, a velőig ható önbírálatot. Emlékezetes élmény és ne csöndes, nyomtalanul elosonó, benyomás nélkül múló időszak legyen a vezeklés időszaka. A síma felszín kavarja fel, a mélységekben rejlő egyenetlenségeket tárja fel. A belső vihar után következnek a mi megbékélésünk az Istennel, az örök, a szent, tiszta eszménnyel. Ez a béke maradandó lesz, ennek a békének gyümölcse engesztelés, lelki megnyugvás, háborítatlan lelki egyensúly, belső erő, igaz életre való készség. „Boldog az az ember, akinek az Örökkévaló nem tudja be a bűnt, mivel lelkében nincsen hamisság.” (Zsoltár 32, 2.).

Mahler Ede dr. egyetemi tanár:

A zsidók világteremtés utáni évszámításáról

Ha az emberiség szellemi életét megfigyelés alá vesszük, akkor három tényező tűnik fel, mint amelyekben a kulturális élet összes gyökereit felismerjük, ezek: az időelosztás, a vallás és az írás. E három kulturtüneményben nyilatkozik meg az emberiség szellemi életének fejlődési története. És így e folyóirat t. olvasóinak talán nem lesz terhére, ha most, midőn a zsidók világérajának új évét kezdjük meg, e lap hasábjainak keretében azzal a kérdéssel foglalkozunk, hogy honnan van az, hogy a zsidók szükségesnek tartottak oly érat életbe léptetni, amelynek epochája a világ teremtése és így a „minjan libriath olam” vagy „lijeczirath olam” név alatt szerepel.

Ha a „Pentateuch”-ot — a zsidók őstörténetének tulajdonképpeni forrását — tekintetbe vesszük, akkor azt látjuk, hogy úgy, mint az összes népek őstörténeti idejében, itt is a nemzetségek szerinti számítást alkalmazták. Később a honfoglalás és a királyság közti korszakban, bírák (sófetim) szerint s aztán a királyok uralkodási éveit szerint számítottak. Amellett a bibliai könyvekben még a következő események fordulnak elő évenként: 1. az izraeliták Egyiptomból való kivonulása, 2. salamoni templom felépítése, 3. Jójáchin király babyloni fogságba való elvezetése, 4. a tíz évvel később történt Jeruzsálem elpusztítása.

És ezeken kívül még a következő érák említendők: 1. a szeleukida-féle mely zsidó okmányokban a „minjan setaroh” és „minjan jevánith” elnevezés alatt szerepel, 2. a zsidóknak a makkabeusok általi felszabadulása a sízrok igája alól (ez a „ligeullath jisrael” c. éra), 3. az évek számítása a II. templom elpusztulása óta, 4. a világ teremtése óta számított éra.

Mindenesetre túlhaladnók e hasárok célját, ha az összes itt felsorolt érákkal

foglalkozni akarnánk; de meg vagyok győződve, hogy a t. olvasók között többen lesznek, akik a zsidók vallásos életében most elterjedt világteremtési éra keletkezése iránt érdeklődnek. Ezen éra csak hosszú idő, a II. templom elpusztulása után kezdődött és csak évszázadokkal a Talmud befejezése után lett általános használatúvá. De nagyon tévednek azok, akik azt állítják, hogy a Talmudban az éráról egyáltalán nincsen szó. A babyloni Talmudban (Abóra Zára 9b) világosan és határozottan meg van említve. Minden kétséget kizáró módon van itten a II. templom elpusztulása utáni 400. év párhuzamba téve a világteremtési éra 4231. évével. Ha tehát Ideler — a mult század leg-híresebb chronológusainak egyike — azt állítja, hogy a Talmud erről az éráról még nem tesz említést, akkor téved és épúgy tévednek mindazok, akik — őt követve — ugyanezt hirdetik. A Talmud említi őt, tehát ismerték őt a Talmud szerkesztésének idejében, vagy legalább már a Kr. u. VI. században, csakhogy sem a Keleten, sem az Okcidenten nem volt használatos, azaz sem nyilvános, sem magán okmányokban nem kelteztek ezen éra szerint. Tény tehát mindenesetre az, hogy a VI. század elején a világéra még nem volt otthonos a zsidóknál. Mikor és milyen motívumok által történt ez és mi volt az indító ok, mely ezen éra általános használatára vezetett, erre nézve sehol legcsekélyebb nyom sem található és az egész nagy héber irodalomban semmi sem fedezhető fel, ami errenézve támpontként szolgálhatna. Azarja de Rosszi, a „Meor Énájim” c. könyv szerkesztője (a legutódosabb és leginformáltabb rabbik egyike, aki a XVI. század második felében működött), így nyilatkozik (lásd: III. kiad. Wien 1829, fol. 152a): „annyi bizonyos, hogy a világteremtési éra hosszú idővel a Gamara befejezése után lett általános használatúvá.” És ugyanitt (fol. 123b) ezt olvassuk: „Föltehetjük, hogy a világteremtési éra népünkél valószínűleg csak Rabbi Serira gáon után, tehát kg. 600 évvel ezelőtt kezdődött.” Azarja de Rosszi nézete szerint tehát a világteremtési éra szerinti keltezés csak a X. század vége felé vette kezdetét.

Azonban semmiesetre sem Rabbi Serira volt az — mint ezt több chronologus (élükön Ideler) állítják, — akiknek idejében ezen éra általános használatba jött; hiszen a Rabbi József, palesztinai gáonhoz intézett levelében ő maga nem a világérát használta, hanem a szeleukida-féle érat. A geniza-féla feliratban említett dátumokból is tisztán láthatjuk, hogy Keleten a világéra még XI. század első felében nem volt használatban, mert itt nem a világéra évei szerint kelteztek, hanem a II. templom elpusztulása utáni 987. év, Tammuz hó 13-ika (azaz: Kr. e. 1056, június 28-ika).” De a XII. században már általános használatban volt.

Mi lehetett tehát az indítóok arra, hogy ezen éra általános használatba kerüljön? A „Meor Énájim” szerkesztője így nyilatkozik róla:

„Midőn az achronim látták, hogy a görög világuralomnak vége lett és már nem voltunk alávetve egy határozott uralomnak, amelynek jóindulatát kellett könyörögnünk, hanem folyton egyik birodalomból a másikba kellett vándorolnunk: így határozták el az évszámítás eddigi formájának abbahagyását és az érat azon őскеzdethez fűzi, amely emlékezetünkbe hozza Isten uralmát, mert ezt bármilyen hatalmas fejedelem is jóvá fogja hagyni”.

És ezekben a szavakban rejlik tényleg az igazság. Ne ámítsuk magunkat! Nemcsak a zsidók, hanem még a nyugati keresztények is a Kr. u. első századokban nem egy éra szerint, hanem hol a császárok, hol a konzulok uralkodási évei szerint számítottak. Sőt a kereszténységre nézve oly fontos húsvéti kánonban is Diocletán császár uralkodási évei szerint számítottak. Csak Dionysius Exiguus apát szakított ezzel, amennyiben ő az 525-ben készült 95 évre szóló húsvéti kánonjában nem a kereszténységet üldöző Diocletianus császártól, hanem „ab incartione Domini” számította az éveket. Jóllehet, hogy ő ezzel a keresztény éra megalkotója lett, mégis hosszú időbe került, míg ez az éra a keresztényeknél általánossá lett. Igaz, hogy már a VII. században Olaszországon kívül sem volt ismeretlen, de hivatalos aktákban még mindig nem használták; ezekben még uralkodási évek, vagy indictiók szerint kelteztek. Csak a 742-ben Regensburgban tartott concilium Germanicum határozatait keltezték ezen éra szerint. Az első uralkodó pedig, aki használta, Nagy Károly volt. Utána azonban ismét — Kővér Károlyt kivéve — uralkodási évek szerint számítottak, míg végre a X. század-

ban általánossá lett a keresztény éra. De Spanyolországban és Portugáliában ez még sokkal később történt meg, Kasztiliában csak a XIV. század végén és Portugáliában 1420-ban. De nemcsak Nyugaton hiányzott a Kr. u. első századokban egy állandó éra, a Keleten sem elégedtek meg azzal a formával, mellyel a húsvéti kánonok éveit számolták. Itt a IV. században az úgynevezett világérák léptek életbe, ezeknek legfontosabbika egy V. századbeli egyiptomi szerzetestől, Panadorustól való. De nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a bibliai chronológia annyira hézagos, hogy lehetetlen itt messze kiterjedő hipotézisek nélkül biztos számokkal dolgozni, és innen van az, hogy a különféle chronológusok és chronographusok számításainak eredményei, melyek valamely világteremtési érának tulajdonképpeni alapjául szolgálnak, annyira eltérnek egymástól. S így magyarázható, hogy száznál több ilyen különféle világéra létesült.

Ilyen körülmények közt egészen természetes, hogy a zsidók is kísérletet tettek, hogy az évszámítás eddigi formáit megváltoztassák és olyan érárt léptessenek életbe amelynek epochája a világ teremtése. Azonban amilyen kevésbé volt biztos talaja a keresztény világéráknak, éppúgy a zsidók világérája sem tudott az első századokban meghonosodni. Évszázadokra volt szükség, míg a Krisztus születése után számító éra a kereszténységben állandósulhatott, éppenúgy nem szabad csodálkoznunk rajta, hogy a zsidó világéra, jóllehet a zsidóság tudós vezetői előtt ismeretes volt, mégsem volt használatos. Hogy semmi irányban sem legyen ütközés, hivatalos okmányokban (mint váláslevelekben stb., v. ö. Ludw. Blau, Die jüd. Ehescheidung u. der jüd. Scheidungsbrief II. Strassburg 1912, 54. old.) mindig csak az illető országban szokásos érákat alkalmazták, tehát Keleten a szeleukida-féle érárt, míg Nyugaton az uralkodási évek szerinti számítást. Midőn azonban a keresztény népeknél a Kr. születése utáni évszámítás általánossá vált, a zsidókra nézve lehetetlen volt, hogy ők is ezt az érárt alkalmazzák, így tehát a világteremtési érához nyúltak, mely úgylát — bár más formákban — az idősebb keresztény chronografusoknál is használatban volt.

Igy magyarázható meg, hogy miért volt ismeretlen a közhasználatban a zsidó világéra a X. évszázad végén, sőt még a XI. század elején is és mért volt már a XII. században általános használatban.

Ujvári Péter:

Unszáne tókef

Élt réges-régen, hetedfélszáz évvel ezelőtt Mainz városában egy szentéletű tudós-ember, akit rabbi Amnonnak hívtak. A fejedelemnek is kedves embere volt, a jósága és a bölcsesége miatt. De a papok és udvari kamarások nem szívték, mert azok csak lenézni tudták a zsidót. Sokszor kérték a herceget: ne alázza le magát egy zsidóhoz. A herceg azonban nem törődött velük.

Egyszer a herceg elüzent érte: jöjjön el hozzá a várba, beszélni akar vele. Rabbi Amnon visszaüzent: ne haragudjék rá a fenséges úr, de ünnepre készül, ha nem veri ki a kegyelméből, inkább csak az ünnep után menne.

Az udvari népség addig tüzelte a herceget, amíg zsoldosokkal hurcoltatta maga elé a szent rabbit.

— Rosszul hálalod a jóságomat — csatant rá a fejedelem. — Neked akkor van ünneped, mikor a trónom elé parancsollak.

Rabbi Amnon meghajolt a herceg előtt.

— Ūram, alázattal hódolok fenséged előtt, de ne kívánd, hogy isten elé tegyelek. A legszentebb ünnepünket várjuk.

Adalbert püspök gúnyosan elkacagta magát. A papok és a kamarások is nevettek. Megütözve kérdezte a fejedelem, mit értsen ebből.

— Fenség, — felelt a püspök — ne higgy ennek a zsidónak. Elolvastam én a zsidók szent könyveit és tudom, hogy ennél az ünnepnél, amely az esztendejüket nyitja, nagyobb ünnep a szombat is, a pászkaünnep, a sevout, meg a sátoros ünnep százszor nagyobb.

— Rosszul tudod, kegyelmes úr — mondta erre rabbi Amnon.

A püspök gúnyolódott.

— Hát hiszen, ha akarod, vitatkozhatunk. Igaz-e, hogy nem a zsidó történelem valamely emléke miatt tartjátok ezt az ünnepet?

— Igaz.

— No látod. Ha nincs nemzeti jelentősége, akkor nem is nagy ünnep.

— Uram, való igaz, nemzeti életünk vonatkozásai szentelik meg a mi nagy ünnepeinket. De még a nemzetnél is nagyobb az emberiség és a nemzeti érzésnél is magasabb az emberi érzés. Igazad van: nem a hajdanvaló zsidó nemzet emlékei miatt szenteljük meg ezt az ünnepet, de megszenteljük a megtisztult emberi érzésekkel, a szeretettel és a bocsánattal. Ezen a napon kitágulnak a szívek és ahol eddig az önzés terpeszkedett, elfér most millió és millió embernek a szeretete, millió és millió emberéleten könyörülő irgalom. A zsidó éppen azért tartja olyan nagyra ezt az ünnepet, mert azt emberi közösség eszméjét hirdeti. De ha éppen tudni akarod, kegyelmes úr, hát vannak történelmi emlékek is, amelyek ezt a napot megszentelik. És ezek az emlékek nemcsak egy népnek a történetéhez tartoznak. Ezek az emlékek az egész világé. Ezen a napon teremtette Isten a világot. Ünnepi felmagasztosulásra van-e ennél méltóbb alkalom? Ezen a napon született Ábrahám, a pátriárka, aki legelsőül hirdette meg az egyisten hitét az emberiségnek. Vele született a hit, meg a vallás, az enyém, de a tied is. Ezen a napon olvasta fel Ezra, az írástudó, a nép előtt a szentírást, amelyet a fogságban elfelejtett. Ugy-e úgy kell ezt a napot nézni, mintha másodszor nyilatkozott volna meg az Ur a nép előtt? Az esztendőnek melyik napja jelentősebb? Mondd, uram, nem kell-e nagyra tartanunk ezt a napot, amelyen az emberiségnek és a vallásnak annyi emléke és annyi érzése olvad össze összhangzatosan az intenhez kívánczó áhítatban.

Mikor a herceg mindezt hallotta, jószágosan mosolygott rabbi Amnonra és kegyelmesen elbocsájtotta.

De a papok azt mondták, hogy a keresztény vallást alázza meg a herceg, mikor annyi kedvezéssel halmozza el a rabbit. És addig beszéltek az ingatag hercegnek, amíg az megint mást gondolt.

— Nem engedem, hogy bántsátok — intette a papokat, — mert szent ember és tökéletes. Ám én magam is szeretném, ha hitűnkre térne. Büszkesége és oszlopa lehetne a kereszténységnek. Beszéljetelek vele.

— És ha nem hajolna hozzánk?

— Győzzétek meg, ez a ti dolgotok.

A püspök ennélfogva processziót rendelt, meghagyván a papoknak, hogy a legdrágább ruhákba öltözködjének, a legszebb lobat hozzák ki a templomból és a legragyogókat, feszületeket vigyék ki a nép közé.

A papok így cselekedtek. Adalbert püspök aranyból szikrázó palástban selyem sátor alatt vitte a keresztény szentséget. Amerre ment, a nép a földre borult. Elmentek a zsidó negyedbe is, de a zsidók mind a házaikba húzózkodtak és elzárkóztak, hogy meg ne lássák a processziót.

Mikor rabbi Amnon kisablakú háza elé ért a processzió, a püspök papokat küldött érte és ezek röhögve a feszület elé hurcolták. Rabbi Amnon sápadt nemes arcán megrendíthetetlen istenbizakodás sugárzott. Adalbert szemében kemény vakbuzgóság izzott. A papok tömjénfüstölőket lóbáltak, iszonyú csönd folytogatta a zsidó-utcát és az imbolygó napfényben szinte megmozdultak a házak, egymásra dőltek és reszkettek. Bent, az alacsony szobácskákban riadt zsidólelkek imádkoztak.

Adalbert püspök lefojtotta gyűlöletét és nyájas paposkodással magasztalta a rabbi bölcsességét. A rabbi hallgatott. A püspök türelmetlenkedni kezdett és hangja viharra haarngozott.

— Akarod-e az üdvösséget?

— Az üdvösség az Istenben van.

A püspök szívében vészes harag forrt, de csak tovább nyájaszkodott.

— Szolganép vagytok, utolsók és megaláztok mindenütt. Ebből a szolgaságból csak a Krisztus vezethet ki benneteket. Hát ne makacsokdjatok. Nézd, a mi vallásunké a hatalom. Övé a gazdagság is. Aranytól ékesek az oltáraink és minden papunk arany alatt roskadozik. Mind ezt a ragyogást te is megszerezheted. Hajtsd meg a térdedet és pompába öltöztetünk.

— Kegyelmes úr, — mosolygott rabbi Amnon, — néhány nap mulva, Jomkipur ünnepén olyan pompát tárnak elénk az imádságaink, aminőről nektek sejtelmek sincsen. Látom, száz pap kísér téged. Hát tudod-e uram, hány pap és hány levita kísérte a zsidó főpapot, mikor Jomkippur napján a szentélybe ment? Százezer ember állt az úton és gyönyörködött a káprázatos felvonulásban. Elöl haladtak a királyi ház hercegei, aztán jöttek a levíták, harminchatezren összesen, tengerké selyemköntösben valamennyi. Utánuk a papok haladtak, szám-

szerint huszonnégyezer, bíborban és fehérben. Azután jöttek a harsonások, a templomi énekesek, a dísz-őrségek, a kincstartók, a hetven főbíró, a dárdások ezüst dárdákkal végül jött a főpap, a főbb papság hosszúra elnyúlt kettős sora között. Van-e pompa ehhez hasonló? Egyszer mojd megint a miénk lesz. Láthatod uram, az eljövendő gazdagságunk nagyobb annál, amellyel megkísértesz, Ne fáradozzál uram. Többre, mint amennyire eddig taníttatok minket, úgyse taníthatok. Megtaníttatok a szenvedésre és tűrésre. Másra ne tanítsatok.

A püspök beesett halántékán kidagata az erek és sovány csontos arca megfakult. Nagy haragjában már beszélni se tudott. Csak intett a zsoldosoknak, vasra verette a rabbit és úgy vitette a herceg elé.

— Uram — jelentette dühösen — csökönyös ez a zsidó förtelmes istentagadásában. A lelkére beszéltem, de azzal felelt, hogy szent hitünket ócsárolta a processzió alatt.

Most már a fejedelem is haragra lobbant.

— Vedd eszedbe, hogy nem tűröm tovább a hitetlenségedet. A népeden bosszulom meg a makacsságodat.

Rabbi Amnon megrázkódott. Nem magát féltette, de a népre gondolt és reszketett. De nem könyörgött. Méltóságos nyugalommal csak ennyit mondott:

— Fenséges úr, a népem sorsáról nem dönthetek egy óra alatt. Engedj háromnapi gondolkodást.

A fejedelem megadta a gondolkodási időt és rabbi Amnont börtönbe vezették.

Mikor elmúlt az első nap, megüzente a püspöknek, hogy már határozott. Zsidó marad.

— Gondolkozzál — izente vissza a püspök.

De rabbi Amnon másnap is csak ezt mondta és ugyanazt mondta harmadnap is.

Ekkor megint a fejedelem elé hurcolták. Ez zord tekintettel fogadta.

— Nem térsz hitünkre?

— Nem.

— Itéljetez fölötte — szólt a herceg a püspöknek.

— Uram, — könyörgött rabbi Amnon — engedd meg, hogy magam ítéljek. Ne félj attól, hogy megkegyelmezek magamnak. Mert nagy bűnös vagyok és nagy büntetést érdemlek. Mikor gondolkodási időt kértem, hazudtam, mert sohase jutott eszembe, de még egy percre sem, hogy szent hitemet le-

tagadjam. Féltem a megkínztatástól és azért kértem halasztást. Hazudtam, uram és súlyos büntetésben marasztalom el magamat. Ezt a nyelvet, amely hazudott és olyan látszatot keltett, mintha az életemért megtagadhatnám az egy igaz istent, tépesd ki, uram, a hóhéroddal.

A fejedelem elvetette ezt az ítéletet. Nagyobb kínszenvedést szánt rabbi Amnonnak és önmaga ítélte. Levágatta kezéről, lábáról hüvelykujjait, aztán kínpadra is feszíttette. Rabbi Amnon panasztalanul tűrte el a szörnyű szenvedést.

Ros-hásono napján bevitette magát a zsinagógába. A hordágyat, amelyen összeroncsolt teste hevert, a frigyszekrény elé állították. A haldokló ég felé emelte véres kezét és zokogva szakadt ki a ziháló melléből az imádság, úgy ahogy a börtönben kigondolta: Unszáne tókef.

Sírva, zokogva mondták utána a hitsorsosai. Hatszázkilencvenegy esztendő mult el azóta, de még most is mondják el rabbi Amnon imádságát a szent ünnepen.

**Szerencséje lesz,
ha nálunk egyszer**

egy sorsjegyet vesz.

B. B. B.

Benkő Bank Budapest

Andrássy-út 56.

A szegény ember hanyatt esik és betöri az — orrát.

*

A szegénység nem szégyen, de nem is nagy dicsőség.

Csermely Gyula :

Az ötödik újev

Csermely Gyula dr.

Rábbán Gámliél, a nagyok nagyja, a legliberálisabb tudósok egyike és Jeruzsálem egyik legtiszteltebb mestere volt. Sohasem lett úgy, hogy csak kiválasztott egyeseket tanítson; nyílt ajtóknál oktatott és mindenki, aki akarta, gyermek lett légyen vagy aggastyán, akit szellemi éhség, akit tudomány-szomj sarkalt, bemehetett hozzá, hogy hallgassa szájából az igét. Ahogy peszáchkor hirdetjük, — mondta — az ünnepi vacsora előtt, hogy : aki éhes, az jöjjön és egyék, úgy módot kell adnunk egész éven át az ismereteik gyarapítására vágyakozóknak, hogy jöhessenek kielégíteni szomjukat.

Tömvé is volt a tanterme nap-nap után és boldog volt mindenki, aki hallgatta; de igazán boldog az a négy-öt szerencsés fiatalember volt, akit különös figyelmére méltatott, akiket lakásában is szívesen fogadott, hogy ne csak oktassa, de nevelje is őket.

A főpap fia, Jósze, volt az egyik. A legtekintélyesebb familia sarja.

Náthán, egy gazdag ifjú, volt a másik. Annyi volt a buzája, lisztje, hogy — saját szavai szerint — ha Jeruzsálemet ostromolná az ellenség, két esztendőn át is elláthatná vele a várost.

Ámrám, kinek atyja a Hetvenes bíróság elnöke volt, volt a harmadik.

És Ávtáljon, ki már Athénben és Rómában is megfordult és Alexandriát is ösmerte, volt a negyedik.

És volt még egy ötödik is: Náchsán, egy földhözragadt szegény, de költői lelkű ifjú, kit fölötte szeretett rábbán Gámliél.

Nyilvánosan soha, csak magában, a szíve mondta és olykor, mikor magukra maradtak, leányának, Cipórának is mondta:

— Náchsánt kedvelem a legjobban. Ha a többi iránt való vonzalmam a mérleg egyik serpenyőjébe tevődne, a másikba pedig az, amit Náchsán iránt érzek, úgy ez egymaga is jól lenyomná a többit.

Cipóráh, a nagy tanító leánya, eladósorban lévő, ábrándos, nagyon szép lány volt. Ki, valahányszor csak hallotta atyjától, hogy Náchsánt kedveli, a legjobban szeretete volna hozzátenni, hogy: — én is, jó apám, én is. Azaz, ami engemet illet, hát másképpen van: én csak Náchsánt szeretem, apám, a többi közönyös a szívemnek.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

De nem szólt semmit az atyjának, csak megelégedett azzal, hogy mosolygott. Üdvözülten, boldogan mosolygott; mélyen citera-hang csendült meg benne, hallván, hogy az ifjút, akit ő titokban szeretett, édesatyja is mindenekfölött kedveli.

Hát Náchsán, a szegény, de poétalelkű ifjú? Ő is szerette Cipóráht; költészetének kertje sok rózsát termett, pompázó virágot, de sem azt nem tette, hogy nyilatkozott volna a leánynak — az akkori felfogás szerint ez halálos megsértése lett volna a leánynak — de eltekintve is ettől; fűszál nyilatkozzék a gránátalma virágának? Sem a mesternek nem szólt egy szót sem.

Szerény volt, gyöngéd és finomlelkű a végzetlenségig. Tudta, hogy rábbán Gámliél Jószt is szereti, a többit is . . . hátha Jószénak vagy Ámrámnak vagy Náthánnak szánta Cipóráht? Milyen fájdalmat okozna ő neki, ő Náchsán a szeretett mesternek, ha megkérné tőle a leányt és kénytelen lenne felelni:

— Sajnálom, édes fiam, de egyetlen leányom számára már Jószt szemeltem ki magamnak.

Keserőséget okozna és fájdalmat a nagyrabecsült mesternek, inkább hallgatott tehát és csak dalokba öntötte érzéseit. Kinek is épül a templom, szerelem temploma? — kérdem . . . kinek is nyílik a rózsa, másnak-e vajjon, vagy nékem?

De hát ilyenek a költők most is és akkor is ilyenek voltak. Titkolóznak és sóhajtoznak inkább, semhogy fellépésükkel bánatot okozzanak másoknak.

Jószétól Ávtáljonig mind a négy társa a költőnek rajongott Cipóráhért, a szép lányért, hiszen sokszor volt alkalmuk őt látni és beszélni vele és gyönyörködni a szépségén. És hogy elmúlt a tél az új tavasz öntötte melegét Jeruzsálem házaira és az emberek szívébe is; hogy új napfény és illat és friss életre kelt új színek mámort loptak a lelkekbe és mindenkit fiatalabbá tettek: a Cipóráhért rajongó ifjak, ki ma, ki másnap, a mesterük elé járultak.

— Szeretem leányodat, rabbi; add hozzám nőül, kezdte Jósze.

— Imádom Cipóráht, nőül kérem, esdekelt Náthán.

Ámrám is jött és Ávtáljon sem tett kivételt, csak Náchsán, a poéta, hallgatott. Társai közül egyik sem titkolta, hogy szereti Cipóráht s hogy kérte is . . . hát, ha eddig nem tette, most még kevésbé nyilatkozhatik a mesternek. Elutasítana, — gondolta — és ez fájdalmat okozna neki; hát tehetem-e ezt azzal, aki mindig csak szeretett s velem jót tett?

Néma maradt és búsult.

Csakhogy abból, hogy levertnek látta Náchsánt, megsejtette rábbán Gámliél, hogy az tudomással bír mindenről, ami történt. Hogy előkelő társai megkérték a lánya kezét, de ő, az ötödik fiú, aki sem előkelő, sem gazdag, csak poéta, szintén szereti, imádja Cipóráht, szólani azonban nem szólhat. Szerénysége tiltja, hogy beszéljen.

Ha csak kedvelte eddig Náchsánt, most tisztelni és becsülni is tanulta. Nemcsak költő ő, de erősszívű hős is; hiszen azt mondja az Írás, hogy hős az, aki lebírja az érzéseit.

Elmondta leányának, hogy négyen is megkérték a kezét. A főpap fia, Jósze, az egyik.

Cipóráh közönyös maradt.

— Hát a másik ki volt — kérdezte.

— A dúsgazdag Náthán volt a második.

Cipóráh vállat vont. — A harmadik?

— Ávtáljon, a világlátott ifjú.

— Hát a negyedik ki volt, apám? De ennél a kérdésnél a halálos ag-

godalom sápadtsága ült ki az arcára. — Hát a negyedik ki volt, jó apám?

Cipóráh, az ábrándos hajadon, erre keserves zokogásba tört ki s ebből megtudta atyja, a bölcs ember, hogy leánya az ötödiket szereti. Náchsánt, a vagyontalan poétát. S azért sír zokog, mert az nem kérte meg.

Megsajnálta Cipóráht és megesett a szíve Náchsánon is, de csak nem tehetem, — gondolta — hogy én fogjam kezénél az ifjút: jöszte csak és kérd meg a leányomat.

Gondolkodott egy napig, kettőig, azután magához hívatta az ifjakat. Náchsánt is, mind az ötöt.

— Fiaim, — kezdte lágyan — ti négyen itt szeretitek lányomat, de szeretik — úgy lehet — mások is. Ahhoz akarom őt adni, akit lélekre a legméltóbbnak talállok hozzá. Mert jegyeztétek meg fiaim, hiszen nektek is lesznek fiaitok, leányaitok: ne a testet adjuk hozzá a testhez; csak az az Istennek tetsző igazi házasság, ha a lelket adjuk hozzá a lélekhez.

Náchsán volt az egyetlen, aki bátortalanul azt mondta: — Ugy van. A többi tiszteletteljesen hallgatott.

— Figyeljetek, — folytatta a mester, — Most előadást tartok nektek az újévekről. Azt mondják bölcseink, hogy négyféle újéve van a világnak. Az első a fák, bokrok, röviden: a Természet újéve. Télen át alszik a természet, de új tavaszra ébred a földünk és fű, fa, cserje újra zöld lesz. A vegetáció újéve ez, a Természeté.

Az ifjak meglepetten felnézte. Mit tartoznak az újévek a szerelemre, a házasságra, a szívre?

— A kalendárium újéve a második, — folytatta rábbán Gámliél az niszán hó elsejével kezdődik. A negyedik, bölcseink szerint, a fejedelmek, előadást. — Ez tisri hó elején van és az ünnepek újéve a harmadik, mely a királyok újéve. Trónralépésük évforduló napja a koronás királyok újéve.

Az ifjak csak ültek és hallgattak; még mindig nem sejtették, hogy mit akar ezzel a mester.

— És én azt mondom nektek, fiaim, — folytatta ünnepélyesen a rabbi — hogy van még ötödik újév is a világon. Gondolkozzatok fölötte, mi is lehet az ötödik, ti ifjak. Hét nap múlva jertek a válasszal s akkor éntőlem is kaptok választ, hogy melyiketek a legméltóbb a leányomhoz.

Náchsánnak könnybe lábadt a szeme és a mester ezt észrevette és mosolygott. De a megértés mosolygása volt ez, nem a gúnyé. — Szereted lányomat, poéta, és attól tartasz, hogy nem fogsz tudni mit felelni? Vagy hogy kíváncsi sem ieszek rá, hogy te mit is akarsz felelni a kérdésre?

Hét napon át úgy volt, hogy délben is, este is asztalának vendégei voltak az ifjak és egyformán nyájas volt mind az öthöz. Cipóráh is, atyja szavára egyformán kedves volt hozzájuk és közvetlen.

A nyolcadik napon maga köré gyűjtötte ifjait a mester. — Gondolkozzatok a kérdésen . . . nos, melyik az ötödik újév?

A főpap fia, Jósze, gögösen kiegyenesedett, úgy válaszolt.

HÖLGYEK JELSZAVA :

Minden cikket legolcsóbban
vásárolhatunk

Klein Antal

új divatnagyrúházában

KIRÁLY UCCA 49

Csányi-utca sarok. A Teréz-
templom mellett, szemben a
Nagymező-utcával

Palesztinai Eszróg és Lulev

elsőrendű példányok legelőnyösebb
árban kaphatók:

Niszel-nél

Budapest, Rombach-u. 16

Telefon: 37-9-89 és 43-9-96.
Vidéki megrendelések pontosan
eszközöltetnek.

— A főpap is király, — felete. — A vallásos intézmények királya. Az ötödik újév tehát a főpapok újéve, mester. Felszentelésük évforduló napja az Egyisten főpapjainak újéve.

— Félreállhatsz, — mondta a rabbi, de úgy csengett a hangja, mintha fájdalom vegyült volna az ércébe.

Ábrahám, kinek atyja a Hetvenes bíróság elnöke volt, a meggyőződés hangján így felet:

— Bocsánatot kérek mester, de ha őseink egyszer azt mondták, hogy négy újéve van a világnak, akkor nem mondhatod te azt, hogy ötödik újéve is volna. Megtért bölcseink szava szent: és megmásíthatatlan még veled szemben is, mester.

— Bátran feleltél, Ámrám; félreállhatsz, — mondta a rabbi.

A világlátott Ávtáljon diplomatikusan mosolygással kezdte.

— Alkalmazkodnunk kell — mondta — intézményeihez a népnek, amelynek országában élünk, rabbi. Testvéreink közül azok, akik Athénben élnek ötödik újévül a görögök újévét tiszteljék, a Rómában élők pedig a rómaiak újévét . . . nem így van-e?

— Félreállhatsz — mondta a mester. — Hát te, Náthán, mit válaszolsz?

— Négy újév van, öt-e? — vélekedett ez bizonyos flegmával. — A szegény embernek, sajna, sokszor egy jó újéve sincsen, a vagyonos embernek pedig akár mindennap lehet újéve.

A mester intett: végeztünk. — Hát te fiam, Náchsán? Te mit mondasz?

A költőnek megint párás lett a szeme. Levertsége azt mondta: — Tévedsz, mesterem, tévedsz. És nem kértem meg Cipóráht . . . nem mertem.

A gyöngédelkű mester bízta. — Hát már kérdeztelek, beszélj. Melyik az ötödik újév?

— Az ötödik újév — mondta Náchsán és csupa lágyság, csupa érzés lett a hangja, — az ötödik újév, óh mester, de a legszebb, a legmagasztosabb mind között: a szerető házastársak újéve. Minden napja az évnek ünnepnapja a két szerető házastársnak, de egybekelésük évforduló napja az ünnepek ünnepévé magasztosul. Ifjan-e még, vagy már előrehaladott korban ériék meg a szerető házasságok frigykötésük évforduló napját: újév napja lesz ez nekik mindig. És ez az ötödik újév, mester, szívem-lelkem a tanum, hogy úgy van, bármelyikkel felér a négy közül. A természet újéve, hogy minden kivirul?! Hát a szerető házasságoknak egybekelésük évforduló napján, nem újhódik-e meg mindig egykori nagy boldogságuk érzése? Életük őszen-telén is új tavasz ébred a szívükben; muzsikázós, virágos, napsütéses, illatos tavasz. Az ünnepek újéve, vagy a naptaré?! A házastársak naptára, kik ketten csak egy életet élnek, kötésük napjával kezdődik . . . és a királyok újéve, mester? A házassági évforduló abban, aki boldogan él együtt a párjával, nem legalább is olyan emléket ébreszt, mint a királyban felkenetésének napja? A király is ember és a szerető házasságok is királyok!

Rábbán Gámliél egy könnyecseppet törölt ki a szeméből.

— Még nem vagyok házasság, sőt sóhajtásra készítet a kérdés — folytatta és végezte Náchsán —, az enyém lesz-e az, akit imádok? De tudom, ha nekem adja az Isten, akkor újév lesz kettőnknek egymáshoz jutásunk minden évforduló napja.

Náchsán, a poéta, most hallgatott és templomi csönd lett a szobában. Csak elfojtott, szívből jövő zokogás, egy hallgatózó szerelmes leányé, muzsikált bele lágyan a csöndbe.

— Apám! — rebegte Cipóráh és félrevonta a függönyt és belépett. Rábbán Gámliél kitárta a karjait és két üdvözlőt szorított újjongó

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Földönfutók

„. . . Félelem szállja meg lelkemet, amikor megkezdem imádságomat, amikor térdet hajtok előtted népek küldetésében. Oh, világíts nekem a sötétségben, aki napsugárral köszöntöttél születésemkor: hadd legyen beszédem kellemes, — óh, vezess engem hűségedben! Taníts meg és erősíts meg: hogy rendben adjam elő imádságaimat, hogy hiba nélkül mondjam el fohászaimat, tisztítsd meg ajkamat és fogadd kegyesen szívem-szám ajándékát . . . Oh, hadd álljak Előtted szilárdan! El ne lankadjak, el ne fáradjak. Tekintsd semmiségemet és jöjj segítségemre, kegyelmezz rajtam, gyarló szolgádon, miként ígérted vala prófétádnak: könyörülj a csemetén, amelyet Te plántáltál.”

Nagy napoknak bánatos ígéretében, bűnbánás és vezeklés ünnepi időszakán, rád gondolok: bátor, erős hősöm, szegény trembovlai zsidók szegényes templomának szegény követére. Aki néped követeként, fehér halottasruhában az Omed elé állottál és halkan felsírva elzokogtad, miként a főpap hajdan, amikor a szentélybe lépett, az imádságot magadért: az imádságot, hogy szilárdan állhass az Úr előtt és meg ne tántorodjál . . . Testvéreid kint a csatamezőn, szemben a zsarnok félelmetes erejével; körülötted fegyverropogás, ágyúdörej. Akik a jóságos Istenhez téged küldtek Szombatok Szombatján, szent nagy napjukon, az engesztelés és bűnbocsánat bőjti vezeklésén követekül, — a te nyájad megdermedve gondol a következő percekre. Vajjon befejezhetjük-e imánkat, amit kora hajnalban megkezdtünk? Elsírhatjuk-e lelkünk nagy keserűségét? Gyötrelmes életünk nem válik-e még gyötrelmesebbé?

Horodenska, Dolzanka, Podhajce, Cort kov népe már menekül. Az újévet még otthon köszöntötték, de jött az ellenség és kozákok kötötték be lovaikat a fehérre meszelt kis templomok padsoraiba. A trembovlai templom is félig üres már. A község fiatalja katona, az öregek egyrészét is elvitték. Asszonyokat, gyermekeket elszállítottak messzire, el a cári szomszédságtól messzebb, védettebb nyugatra. Akik otthon várják az elkövetkezendőket, mindnyájan halotti ruhában. Be rémséges emlékeztető, mintha utolsó órájukra készülének! Bűnvallomás, vezeklés, halotti ruha: Jom-kipur reggelén a mélységből kiáltok fel a magasságba én vézna, öreg, bátor hősöm, szegény trembovlai zsidók előimádkozója: — félelem szállja meg lelkemet, amikor megkezdem imádságomat, mikor térdet hajtok előtted népek küldetésében . . .

Követe népének, aki a szent napon a legszentebb küldetést vállalta, ami földi halandónak e világ édes kincseként a magasztos és jóságos Isten jóvoltából osztályrészlül juthat, nyomorúságban megedzódott trembovlai testvéreim bátor követe: te megállottál helyeden. El nem tántorodtál, vártadat nem hagytad el.

Még nem mondta az áment gyülekezeted halk fohászodra, vad káromkodással, durva szóval rontott be az istenházába a kozákok részeg hordája. Az imádkozók kezüket az égnek emelték, aztán mint akik az élet nagy útjára készülnek, bűnvallomást kezdtek. Érezték, ütött az utolsó órájuk. Ismerik itt a kozákokat, tudják itt mi a kancsuka. De beleordított az imádságba egy részeg rikácsolás:

— Takarodjatok innét! Ez a hely a mienk. Kezdődik a beszállásolás. Szegény, tehetetlen, imádkozó zsidók könyörgésre fogták a dolgot.

— Kaptok enni, inni. Kaptok pénzt, kaptok ruhát, hagyjatok csak ma itt bennünket. Mi ma bőjtölünk. Ma van a legnagyobb ünnepünk.

A kozákcsapat vezére ráállt az alkura.

— Minden az enyém úgysis, ami nálatok van. Minden a miénk, amit otthon találunk nálatok. Miért nem menekültök? Jobb, ha mentek, amíg mehettek. Estére már ezren meg ezren vagyunk itt. Nekem is van Istenem, látom ti is az Istent keresitek. Mondom, jobb, ha az életeteket mentitek. Aztán meg nincs itt a faluban elegendő eleség. Pusztuljatok, én nem élelmezek ennyi embert.

A község öregebb embereivel a kozákhetman külön kezdett tárgyalni. Megmondta mi vár rájuk. Amikor ezek mégis maradni akartak, mint aki fel nem tudja fogni nagy állhatatosságukat és a veszedelemmel való szembezállásukat, szörnyű dühvel rájuk rivalt:

— De most már elég volt a beszédből, takarodjatok!

És ekkor egy ősz szakállú, kis görnyedthátú ember, szelid szóval magyarázni kezdett a kozák vezérnek:

— Hát jó, elmegyünk. De lásd ott az az ember, aki ott, az oltár előtt áll és meg nem fordul csak néz, néz keletre, az az ember a mi követünk Isten előtt. Annak nem szabad a helyét elhagynia amíg imádságát el nem mondta. Hagyjátok őt a helyén és hagyjatok vele még kilenc embert, hogy ők tizen tovább imádkozzanak. A többiek elmennek, és ha nem lesz élelem a városban, hát mi majd tovább éhezünk. Vagy tovább állunk, mihelyt az esti csillag ránk köszönt. Csak addig hadd maradjunk mi tizen. A ti Isteneitek is megfizet ezért nektek.

A kozákokat meglepte a trembovlai tizek nagy bátorsága. És parancsnokuk kimondta a döntést.

— Jó, maradjatok tizen. De egy lélekkel se többen. A tizenegyedik embert, ha egy óra múlva itt találom, lelövöm, vagy felakasztatom, válasszathatok.

A trembovlai tizek követe pedig hátra se nézett. Ott állt szilárdan a frigyszekrény előtt, álló helyéből ki nem mozdult, de igaz hittel zokogta tovább lelkének igaz imádságát.

— Miképpen tisztulhat meg az ember, amikor az égi sereg se tiszta szemeidben? Te vagy az egyedüli bíró. Mi joga zúgolódhat a halandó ember! Bajra, munkára született, boldog, ha élete munkáját az igazság tanának szentelheti vala . . .

A többiek, szegény meggyötört trembovlai zsidók elindultak éhezve, bőjtölve a nagy vándorútra. Öregek, asszonyok, gyermekek, akik még eddig nem menekültek, kezükbe vették nyomorúságos semmijüket, cók-mókjukat és mentek nappal, mentek éjjel Tarnopolontúlra, beljebb, beljebb, szegény Galicia piszkos falvaiba, onnét még messzibre. Ki kocsin, ki gyalog, ki meg, a szerencsésebbike, vasúton, távoli nagy városokba. Merre? Hát arra befelé, amerre a kujdancei, dolzonkai, podhijcei, horodenkai zsidók már elvitték a szörnyű pusztítás hírét.

A trembovlai tizekkel vajjon mi történt? Jóságos nagy Istenünk, magasztos és erős, meghallgattad úgy-e bátor követünk bátor szavát?

. . . A goluszra termett, goluszba hajszolt nyáj kis csapatával esztendőnk múltán Metternich herceg vadaskertjének fenyveserdejében találkoztam . . . A Marienbadból vezető csodás sétautakon száguldott az autónk Sangerberg felé. Néhány száz családot ide telepítettek. A jószerencse úgy akarta, hogy az autónk elakadt és megálltunk.

Három szegény, sápadt zsidó meg egy leány ment el éppen mellettünk. Egy kis elemózsiát vittek, amit a városban vásároltak, hogy megünnepeljék a szombatot.

A négy földönfutó közül kettő Trembovláról való. Az egyik, az öreg, elmondta az ő emlékezetes Jomkipurjuk rémséges történetét. Megadással nyugodtan mesélte el, mi történt velük a nagy napon, aztán megkérdezte

tőlem, nem olvastam-e valamit az ő tíz emberükről. Nagyon-nagyon szeretne tudni valamit róluk.

És van még egy fájdalma. Amikor a kozákok kikergették őket a templomból, elhoztak magukkal egy Tórát, néhány imakönyvet, meg a nagy, rettenetes, sorsdöntő sietségben még valamit, amit nem lett volna szabad elvinniök.

— En hoztam — mondja az öreg — a Tórát. Ez itt is van velünk Sangerbergben, legalább megtarthatjuk az istentiszteletünket. De látod uram, mily balga az ember. Elhoztam magammal a sófárt is. A sófárt! És nem gondoltam arra, hogy a sófárra még Jomkipur este szükség van. Hiszen meg kell fújni az esti csillag feljövetelekor, amikor Isten ráüti pecsétjét a nagy ítéletre. És a mi templomunkban otthon, Trembovlában, akkor Jomkipur estén már nem volt sófár . . .

Bátor, erős hősöm, trembovlai zsidók szent követe, aki Sabbosz Sabboszajn napján meg nem tántorodva állottál helyeden, nem fúhattad meg hát a nagy ítélet pecsétsszavas riadóját.

. . . Mindenható Isten, aki egekbe építéd lakóhelyed, aki a hegyeket itatja magasságából, aki világosságba burkolod magad, aki mellé aszentelek tízezrei sorakoznak felséges szentségben, aki megkegyelmez teremtményeinek az ítélet napján, óh könyörülj a trembovlai tizeken!

. . . És aki megbocsátod a bűnt az ítélet napján, ugy-e tudod, ugy-e látod: a trembovlai gyülekezet nem köszönthette ítéletnapnak estéjén szent rianással ítéleted pecsétjét . . .

A botfülű tökfilkó

Tolnai Alfréd „Die zwölf Titanen” című könyve nyomán.

— Életemben se láttam ilyen gazfickót, — dühöngött a nagyfejű Schulze mester . . . Ne hidd, hogy ezt elengedem neked! . . . A füleidet szedem ki tövestül, ha nem figyelsz a dallamra! . . . Ime, éppen ötödször játszom ezt a melódiát, te mégis folyton más hangot énekelsz! . . . Vigyázz magadra és végre figyelj!

A tanító állához szorította a hegedűt.

A vonó süvöltött a lendülettől, újra felhangzott a dal, melyet a gyerekek a vizsgára tanultak.

Ment is minden, mint a karikacsapás, csupán a kis Mendelssohn Félix kezdte megint az éneket három hanggal lejjebb, mint társai és kitartott ebben mindvégig.

— Haszontalan fráter! — korholta Schulze mester. — Már látom, veled nem megyek semmire . . . Mars a sarokba! . . . Kukoricán fogsz térdelni addig, míg csak meg nem tanulod, hogy az iskolában figyelni kell . . . Pláne egy botfülűnek, aki annyit ért a zenéhez, mint . . . mint egy tök! . . . Te, botfülű tökfilkó! . . .

A kis Félix, ki alig volt ekkor hét esztendő, könnyes szemekkel ment büntetéshelyére.

S amint térdelve figyelte pajtásai énekét, fel-feltört a könny szemcséibe.

Szégyenlette gyengeségét, szipogva igyekezett urrá válni érzelmei felett.

Mindhiába.

Érezte, tudta, hogy a tanító úr igazságtalanul bánt vele.

. . . Hiszen nem akart ő rosszat!

Mit tudni, hol, . . . a szívében, vagy a lelkében, de egész biztosan érezte, hogy pajtásainak éneke nem tökéletes! . . .

Ugy vélte, jót tesz, ha a dalocskát valami módon csinosítja.
Az ő bot fülének, — ahogy a tanító úr megállapította, — fáj a dal egyhangúsága.

Fáj kis szívének, úgy fáj, hogy újra megeredtek könnyei...

János, az iskolaszolga rontott a terembe.

Futva jöhetett, mert alig tudta kinyögni, hogy Peterhof Bonifác Xávér apátúr, az iskola legfőbb ellenőre közeledik.

Alig mondta el hírét, nyílt az ajtó és belépett a jóságos arcú, deresfejú főpap.

Schulze mester mély hajlongással járult eléje.

Az apátúr barátságosan rázta meg alantasa kezét.

Jóságos kék szemeit végigjáratta a gyerekek felett, majd a sarokban térdeplő gyerekekre tekintett.

Ez hatalmas harcot kezdett könnyei ellen, de hiába.

Könnyei árját nem tudta elapasztani, pedig legjobban szeretett volna eltűnni a föld színéről!

— Nos, öcskös — szólt az apátúr a fiuhoz — mi rosszat követtél el?

Félix felett volna szegény, de a szipogás, a könnyek hatalmasabbak voltak akaratánál.

Ertelmetlen hangokat tudott adni csupán.

— Meg kellett őt büntetnem főtisztelendő apátúr — válaszolt helyette Schulze — mert figyelmetlen... Olyan figyelmetlen, hogy vele szemben minden fáradságom hiábavalónak bizonyul...

— No... no..., — hümmögött a főpap, miközben nagyot szippantott arany szelencéjéből vett tubákjából, — nem is olyan nagy ennek a buksinak a bűne!... Folytassa csak tanító úr..., az éneknek magam is nagy barátja vagyok!... Te pedig fiacskám — fordult Félixhez — állj a sorba és ügyelj a tanító úrra!

— Kinek a gyereke? — kérdezte Schulzetől.

— Mendelssohn Félix a neve, — válaszolt a tanító. Apja Mendelssohn Ábrahám bankár, — nagyapja...

— Ahá, — kapta el a szót a főpap — Mózes, a filozófus! No, öcsém, ha nagyapád nyomdokaiba lépsz, nem is olyan nagy baj, hogy nem tudsz énekelni!

Schulze jelt adott... nyikorgó hegedűje vezette a dalt.

Félix megint három hanggal lejjebb énekel.

A méreg üt ki Schulze arcán.

— No, — szól — most főtisztelendő úr saját füleivel hallhatta, hogy ez a gyerek képtelen a helyes hangot megtalálni... elrontja nekem az egész záróünnepélyt!

A főpap karonfogta a mestert, a legtávolabbi ablakmélyedésbe vonta őt. — Jó barátom, kedves tanító úr, — szólt, — ne higgye egy percig se, hogy zenetudását kétségbevonám, de higgye el nekem, tévedett, midőn ezt a gyereket botfülűnek mondta!... Jegyezze meg jól, amit most mondok!... Én sajnós, nem érem meg, de eljön az idő, amikor ez a fiú világ-hírű muzsikus lesz!... Higgye el, eljön az idő, amikor maga boldog és büszke lesz, hogy Mendelssohn Félixnek első mestere volt!

SIRKÖVEK

a legolcsóbb napiárban

kaphatók

BOROS és KOHN sirkőraktárában

Budapest, VII., Károly király körut 17.

(Orczy-ház)

TELEFON: 41-4-92

Schulze mester feje kopaszon csillámlott már az őszi ragyogásban... Eppen hogy egy kis koszorú maradt még meg bozontos vörhenyes hajából.

Történetesen ma is énekórával végezte a tanítást, s fáradtan igyekezett lakása felé.

Mgas természetű ifjú közeledett feléje.

— Ha nem csalódom, — szólta nyájasan az ifjú — Schulze úrhoz van szerencsém?...

— En volnék az, — válaszolt az öreg — de... kihez van szerencsém?

— Nevem Bartholdy Mendelssohn Félix... én vagyok a botfülü tökfílkó, édes mesterem!

— Félix, te vagy az? — Ó, — folytatta zavartan, — Ne vegye rossznéven mester, hogy tegeztem!

— Sőt, kérem ezután is tegezzen... sokkal jobban, otthonosabban érzem úgy itt magamat!

— Ne haragudj rám Félix... Úgy szégyenlem magamat, hogy...

— Semmi okom rá, — válaszolt melegen az ifjú. Akkor, akkor magam se tudtam, mi az bennem, ami arra készítetett, hogy az ének egyhanguságát diszítsem... Nem tehettem róla!... Ma is csak sejtem... Úgy szeretnék valami szépet, tökéleteset alkotni!

— Tán neked szabad legkevésbé így beszélned Félix... Megvallom, egyetlen öröme öregségemnek, ha a te alkotásaidat hallhatom... és az emberek, akik bálványoznak téged?

— Az emberek nagyon is elnézőek velem szemben, — válaszolt az ifjú. — Lelkemet szeretném beleönteni valamibe, hogy hálámat megmutassam... Még nem megy... De tudja-e, — folytatta kedvesen, — mi az én zenei talizmánom?

— Mondd fiam, — válaszolt az öreg, — nagyon érdekel.

— Botfülü tökfílkó!...

— Ne emlékeztess erre, — szégyenkezett az agg tanító.

— Pedig úgy van. — válaszolt Mendelssohn. Mert amikor írok, s amit írtam, nem tetszik, mindig azt mondom, „mégis csak botfülü tökfílkó vagy te!!... Lelkem újra és újra fellázad, mint akkor a kukoricán... és még mindig megtaláltam azt, amit e varázsszó előtt nem tudtam megtalálni!

— Csodálatos, — merengett el a tanító — a boldogult apátúr megjósolta ezt.

Hallgatott a zenei titán, hallgatott, gondolataiba mélyedt az agg tanító...

Hirtelen hang ébresztette fel mindkettőt merengéséből:

— Schulze, gyere már, puha lesz a szilvásgombóc,... pedig te keményen szereted!...

Schulze ebédelni ment, Mendelssohn, a botfülü tökfílkó távozott,... folytatta pályáját az örökkévalóság felé....

Tudod mit?
Együnk fruttit!

Gyártja a
Stühmer Csokoládégyár
BUDAPEST

I
N
G

Férfi fehérművek
mérték szerint is
Gyári árban
BALÁZS-
NÁL
BUDAPEST
KAZINCZY U. 28.

A sófár

A „Keresztény Vegyipari Rt.” őszi közgyűlése előtt állt.

A külső Kerepesi-úti hatalmas gyártelepen ezidén is üzemvizsgálatra jelent meg a legfőbb felügyelő, főtisztelendő Hegyi Erazmus címzetes püspök úr.

A jóságos arcú őszhajú papról senki fia nem merte volna állítani, hogy a hetvenes évhez közelebb jár, mint a hatvanhoz, oly fürgén róttá az utat, lépcsőt egyaránt.

Fáradhatatlan volt és minden érdekelte őt.

Minden gépet megnézett, minden ajtón benyitott.

Igaz, egy-egy laboratórium ajtaját, honnan orrfacsarító szag áradt ki, hirtelen be is tette, de mindennel meg lehetett elégedve, és jóságos mosollyal bólogatott a serény munka, a rend, a tisztaság láttára.

Már a másodikemeleti folyosó végén járt, midőn vasajtó előtt csodálkozva állt meg.

„Mindenkinek tilos a bemenet” — olvasta a figyelmeztetést . . . alatta a névtáblát:

Eckstein Bernát, mérnök.

— Hát ez mi a csuda carissime — fordult kérdően a vezérigazgatóhoz — meg mifajta szerzet ez a Bernát?

— Mi ketten természetesen ide is bemegyünk, — válaszolt Károlyi vezérigazgató — de erről a műhelyről és Eckstein mérnökről inkább az én szobámban beszéljünk.

Már nyitotta is az ajtót.

A teremben ragyogó tisztaság, jóleső rend fogadta a belépőket.

A fal mellett szekrények vegyszerekkel, halálfejes üvegekkel, fehér egerek kalickáival katonás rendben.

A szoba közepén hatalmas munkaasztal tele lombikokkal, a bal sarokban bomlasztó kemence, jobbról kisebb asztal, melyen görcsövek, preparátumok foglaltak helyet.

Az egyik görcső fölé fehér kabátos ifju hajolt s figyelte az üveg alatt végbemenő folyamatot.

Csak az ősz laboráns vette észre a belépőket.

Már-már szólni akart, de a vezér ujját ajkára téve figyelmeztette őt, hogy ne zavarja a mérnököt.

— Azt hiszem Vendel, — szólt még mindig a műszer fölé hajolva — ez az, amit kerestünk . . . Készítsd elő a hetest . . . az a legerősebb . . . azt ojtjuk be vele.

Felemelte fejét.

Meglátta a főpapot, a vezért, felállott és komoly fejhajtással üdvözölte őket.

Mielőtt a vezérigazgató bemutathatta volna kedvenc mérnökét, a főpap szólalt meg.

— Ne haragudjon fiam, — szólt — hogy tilalma dacára ide beléptünk, de nekem kötelességem, hogy itt mindent megnézzek . . . Mi az, amit vizsgál?

— A tilalom — szólt zengő hangon az ifjú ugyan az én ajánlatomra, de a vezérigazgató úr intézkedése . . . amit pedig csinálok, a gyár titka és tulajdona . . . Erről senkinek nem beszélhetek a vezérigazgató úr engedélye nélkül.

A püspök csodálkozva nézett hol a daliás keleti arcú ifjúra, hol a vezérre.

— Talán majd én mondom el — szólta ez — félvte őrzött titkunkat, tudja főtisztelendő úr, a falnak is fülei vannak.

Barátságos kézfogással búcsúztak a mérnöktől s a vezérigazgató lakosztályába mentek.

Ketten foglaltak helyet az ebédlő sarkában üdítőkkal terített asztalnál.

— Ne zavarjanak — szólta Károlyi a csinos szobalányhoz.

S midőn az eltávozott, gondosan betette a terem ajtaját.

— Itt, ahol úgyszólván el vagyunk zárva a külvilágtól, — szólta — elmondhatom a 107-es terem titkát.

— Mondhatom, — szólta a püspök — valóban nagyon érdekel.

— . . . Évek óta kísérletezünk, — beszélt Károlyi — hogy társaságunk gazdatagjait, kik, mint a főtisztelendő káptalan jószágkormányzója is, állandóan panaszkodnak az egérkárok miatt, valami jó irtószerrel lepjük meg.

— Hát igazán bosszantó is az, carissime, — szólta közbe a főpap — hogy a kenyereinket meg kell osztanunk ezekkel a falánk egerekkel, no de az is, hogy se magunk, se más gyár nem tudja ezt orvosolni.

— Évről-évre nagyobb eredményt értünk el — folytatta beszédét a vezér — de mielőtt találmányunk gyártását megkezdtük volna, minden esetben tapasztalnunk kellett, hogy más megelőzött . . .

— Hogyan tudhatták ezt meg, carissime — kérdezte csodálkozva a püspök?

— Amint hirdették, azonnal megvettük, — válaszolt a kérdező — s minden esetben kiderült a vegyelemzésnél, hogy a mi kutatásunk eredményét használja ki más.

— S ez ellen nincs orvoslás?

— Amint szabadalmazva van valami, — válaszolt Károlyi — kár minden költségért.

— Borzasztó . . . de mégis, mit tettek ez ügyben?

— Tilalmakkal, a személyzet kicserélésével próbáltunk védekezni . . . de minden hiábavalónak bizonyult.

— Nem gondolja carissime, — kérdezte a főpap — hogy ez a fiu, kinek arcáról lerí származása, hogy ez adja el jó pénzért a titkot . . . hisz ösmeri fajtájának az élelmességét!

— Ezért, — válaszolt Károlyi — bár tényleg zsidó és szegény is, mint a templom egere, tűzbe merem tenni a kezemet!

— De egyáltalán, hogy csöppent ebbe a vállalatba ez a zsidó gyerek?

— Elinté magam is bosszankodtam ügyetlenségem felett . . . Midőn a rektortól mérnököt kértem, csupán azt kívántam, hogy az illető teljesen szakképzett, önálló, megbízható legyen . . . Megfeledeztem arról, hogy kereszténynek kell lennie. Nem tagadom, húztam, halasztottam a felvételt, bár gyönyörű bizonyítványt, a rektor legmelegebb ajánlását hozta. Azonban újabb kudarc állta utunkat . . . Ekkor hirtelen fellobbanásomban határoztam el, — ha zsidó is, felveszem!

— S carissime — kérdezte érdeklődve a főpap, — meggyőződött arról, hogy ez nem? . . .

— Sokszorosan! . . . Amidőn meggyőződtem arról, hogy valóban tehetséges, dolgoztattam emberfeletti módon, gondom volt rá, hogy megkönyékezzék, magasabb fizetésű kényelmes állásba csábítsák . . .

— S nem tántorodott el?

— Egy percre sem . . . Sátor barátomat, a Sulfit Rt. vezérét kértem erre . . . A fiú a csábító ajánlatra azt felelte, hogy ez a színteresztény vállalat vette fel őt, a zsidó fiút, amíg annak szüksége van munkájára, még oly kecsegtető ígérettel sem vihetik őt innen!

— Bár közöttünk lennének ilyenek — sóhajtott a püspök — és tényleg tehetséges is?

— A gyár hat éve áll főtisztelendő úr — válaszolt a vezér — tizenhat elég értékes szabadalmunk van, ebből ötöt ennek a fiúnak köszönhetünk, s semmi részesedést, semmi jutalmat nem fogadott el, — ezért kellett őt a közgyűlés utólagos jóváhagyása reményében mérnökké kineveznem.

— Főmérnöki kinevezését is merném vállalni — szólta a főpap, csak nem volna zsidó az Isten adta! . . . Mondja carissime . . . nem kísérelné meg, megnyerni hitünknek?

— Igaz, hivatását mint zsidó is teljesen betölti, de megkísérlem . . . Bár némileg csalódnék benne, ha hitét rangért, pénzért elhagyná!

— Mégis, kísérelje meg . . . no, most Isten vele vezérem, délután a teán találkozunk!

A revíziós tea, — ahogy a vezérigazgató öszi, a püspök tiszteletére rendezett uzsonnáját nevezték — kitünően sikerült.

A gyár egész személyzete részesült ennek örömeiben.

A gyönyörű kertben sörös sátozt, hatalmas asztalokat állítottak fel, munkások, munkásasszonyok, tisztviselők, azok családtagjai, az egész igazgatóság résztvett azon.

A cigány már a talpalá valót húzta, midőn Nagy Márton, a kereskedelmi igazgató lépett a vezérhez.

— No, mi az eredmény Marcikám? — kérdezte ez élénken.

— Még csak gondolkodási időt se kért — válaszolt ez — a leghatározottabban utasított vissza.

— Mégis, mit mondott?

— Azt, hogy hálátlansággal vádolná magát, ha a vállalatnak bármit, még áldozatok árán is meg ne tenne, de szülei, azok az öreg falusi zsidók legalább annyit tettek érte az életben, hogy, ha eltávoznak az életből, értük emelt fejjel imádkozhassék . . . Inkább kezébe veszi vándorbotját, de hitét semmiért nem hagyja el.

— Derék gyerek — válaszolt a vezér — örülök, hogy nem csalódtam benne! . . . Megbuktunk, — fordult a püspökhöz — a fiú inkább elmegy, semhogy ősei hitét elhagyja!

— Kár — válaszolt a főpap — de igaza van valahogy . . . Magam se tenném meg, s gondom lesz rá, hogy így is főmérnökké nevezzék ki.

Estére hajlott az idő, midőn a fák gallyaira feszített drótokon csüggő lampionokat kezdték gyújtogatni.

A püspök úr távozott már, a főasztal mellett csak az öregek borozgattak beszélgettek.

Az ifjúság a tánc istennője karjaiba vetette magát.

Együtt vigadott munkás, hivatalnok, köztük Eckstein mérnök is és a vezér bájos leánykája, kit nagyanyja kívánságára Liának kereszteltek.

— Furcsa maga nekem ma Berci — szólta kedvesen a fiúhoz — valami baja van?

— Azt hiszem Liácska, — válaszolt komolyan a fiú — nem soká látjuk már egymást . . .

— Ne ijesztgessen — riadt fel a leány.

— Miért, — kérdezte halkan a fiú — talán magának hiányoznék egy . . . egy . . . zsidó?

— Ne bolondozzon Berci, — szólta hevesen a leány — beszéljen nyíltan!

— Hát megmondom, — hallatszott a fiú hangja — ei kell hagynom a vállalatot, mert zsidó vagyok!

— Ez nem lehet . . . nem, apám ilyet nem kívánhat!

— Lia, . . . édes Lia — és ez a válás fájna magának?

— Oh, Berci . . . hát vak maga . . . hát azt akarja, hogy elsorvadjak, hogy . . .

Nem tudta folytatni, szeméből pataokban áradt a könny, hatalmasan, de láthatólag hiába küzdött háborgó lelkével.

— Lia, édes kis Liám, csillapodjék — csitította a fiú, kinek szívét édes bizsergés járta át, kinek szeméről lepattant a hályog.

— Nem tudok — rebegte a leány — ha te, ha inaga elmegy, én elpusztulok!

— . . . De egy zsidó! . . .

A leány megragadta a fiú karját.

— Nem keresztény, nem zsidó . . . értsd meg végre, te kellesz nekem, s ha te elmész kérlek, vigyél magaddal.

A fiú lelkében viharzottak az érzelmek . . .

Erezte, hogy e nélkül a bájos teremtés nélkül neki se ér egy hajítófát sem az élet.

. . . Nem! . . . Az ő jóságos szülei nem akarhatják, hogy lélektelen gépként, cél nélküli vándor gyanánt rójja életét . . .

Ő megtenné, de ezt a törékeny teremtést nem hagyhatja el . . . Aggfa miatt nem pusztulhat el egy viruló rózsza.

Csendesen szólalt meg.

— A püspök úrnak megüzentem, hogy rangért nem adom hitemet . . . Nincs az a pénz a földnek, amiért ezt megtenném, de érted, édes bálványom, Ő szent neve!” még erre az áldozatra is kész vagyok!

Észre se vették, a vezér állott mellettük.

Riadtan rebbentek szét.

— Apám, édesapám! . . .

— Mindent tudok, mindent láttam — szólt komolyan a vezér.

— Vezérigazgató úr — állt az apa elé a fiú — Kovács igazgató úr bizonyára megmondta, hogy rangért nem hagyom el hitemet. Rangnál, mindennél a világon több nekem Lia . . . kérem, adja nekem, őerte még erre is képes vagyok.

Lia bátortalanul, apja szavát lesve állt a fiú mellé.

Károlyi nézte az ifjú párt, nézte őket, majd mosolyogva szólt.

— Te Cica, hát hogy történt ez?

— Apám, — válaszolta Lia — nem tudom, de szeretem . . . és én vagyok mindennek az oka!

A vezér a fiúhoz fordult.

— És ez nem csak fellobannás . . . valami szalmaláng?

— Vezérem, — szólt lelkesen a fiú — komolyabb, mint az ichtometalléter, mely teljesen biztosan öli az egeret!

— Rettenetes vegyész vagy — szólt nevetve Károlyi — nem ellenkezem, de nekem ne legyen baj ennek a históriának a vége!

Bernát hévvel ölelte magához szive Liáját . . .

**Elsőrangú férfi - női gyapjuszövetek
és**

billiárd posztók a legolcsóbban

SEIDNER LIPÓT

posztó áruházában szerezhetők be.

BUDAPEST, VI., KIRÁLY UCCA 58.

TELEFON: 24-0-85

— Mi ez, mi történt itt, — kérdezte Kovács igazgató, ki ekkor lépett a társasághoz.

— Eckstein mérnök urat elcsábították a vállalatától . . . — szólt kedélyesen Károlyi.

— Kicsoda — riadt fel Kovács.

— Ez az én kis boszorkányom!

— Oh . . . gratulálok a főmérnöki párnak.

Az est rózsás hangulatban telt el.

Még a püspök úr is, kinek Kovács igazgató vitte meg a hírt, boldogan kulcsolta össze kezét: . . . „Az Úr utai kifürkészhetetlenek, . . . áldassék az Ő neve!”

*

A boldogság bíborfénye aranyozta be a két fiatal teremtés életét.

Bernát doktor alig-alig töltött időt laboratoriumában.

— No, — zsörtölődött kedvesen a vezér — tudtam, hogy megint itt találok a tisztelt főmérnök urat . . . Hát ez nem megy! Ha az a mérreg nem sikerült volna, most tönkre mehetne a gyár!

— Edes jó apám! — vette komolyan Lia apja zsörtölődését — csak ezt a néhány napot add nekem, — azután úgyis csak a tiétek lesz ez az utálatos mérregkeverő!

S hogy bizonyítsa, mennyire utálatos az belemarkolt két kezével Bernát üstökébe s jól megrázta azt.

Bernát is, a vezér is nevetve fogadták a kézzel történt demonstrációt.

— Azért jöttem gyerekek, hogy figyelmeztesselek benneteket, a püspök úr vár titeket . . .

— Tényleg megérdemlem, hogy elcsapjanak, — szólt a fiú, — mert igaz, hogy se a gyárral, se mással nem tudok törődni, csak ezzel az én édes mindenemmel!

Összeszedték magukat, elindultak.

*

A portás kártyát adott a mérnök kezébe, melyet épp az imént hozott a postás.

Meg se nézte, zsebébe gyurta.

Auton mentek a városba, de mert Liának ékszere volt a Wesselényi-utcában, a Sip-utca sarkán elküldték a kocsit, hisz az aranyműves műhelyétől oly közel a bazilika, odáig gyalog is megtehetik az utat a kellemes őszi napsütésben.

Az antik diadém ott csillogott már Lia hófehér keblén, midőn útjukat a hősök templomának árkádjai mellett rótták.

Egyszerre a fiú megtorpant.

A templomból az újévi sófár diadalmas hangjai harsogtak a légbe az újesztendő kezdetét.

Megállt . . .

Feje keblére csuklott.

Megtántorodott . . . az árkád vasrácsára borult.

Lelkét újra, a réginél nagyobb harc dúlta.

Leleke elé állt ősz apja, aki talán most lép be a szegényes templom ajtaján fehér lepelbe burkolva, hogy egyetlen gyermekének boldogulásáért imádkozzon . . . és nem is sejtí, hogy holnap már süvét ülhet érte . . .

Ő pedig soha-soha többé nem imádkozhatik édes, drága szüleiért az ősi előírás szerint! . . .

.....— **Al hél** . . . vétkeztem . . . sóhajtott s lassan, bátortalanul fordult a csodálkozó leány felé.

— Lia . . . édes Lia . . . vessen meg engemet! . . . Azt hittem meg tudom tenni magáért, kiért az életemet is áldoznám, de látom, még ha az

utca sarában pusztulok is el, még ha hosszú életet is kell nyomorultan leélnem, . . . nem tudom hitemet elhagyni . . .

A leány meredt szemmel nézte a vergődőt.

Arca, tekintete lassan mosolygóra enyhült.

— Berci, — szólt kedvesen — megmondtam neked, hogy én nem zsidót, nem keresztényt, hanem téged kerestelek! . . . A püspök úr keresztapám, jó lélek . . . megfogja érteni, hogy jobban bízhatom abban, aki hitéhez hű maradt . . .

— És édesatyád? . . .

— Édesatyám nem azt akarja, — válaszolt szilárdan a leány — hogy a keresztény egyházat gyarapítsam, hanem azt, hogy gyermeke boldog legyen!

— Drága . . . édes Lia — szólt a fiú, megragadta az imádott leány kezét. Ha eddig szerettelek, most imádlak! . . . imádlak a szerelmes fiú és még két öreg, drága léleknek tiszta szerelmével!

. . . S az ifjú pár a sófár hangja mellett indult arra az útra, melyet a szeretet és megértés rózsáival borított be a Mindenható . . .

A rózsacsillagok és a feketék

— *Misztikus történet.* —

Velence mellett egy kis városkában élt egykor egy tudós és istenfélő zsidó, úgy hívták, hogy rabbi Ezra Jevidia. A kis városban olyan zsidók éltek, akik imádkozni is alig tudtak. Nagyon fájt ez Ezra Jevidiának és mikor imádkozott, azokért is könyörgött. Hosszu életet élt és mindenki tisztelte. Ómaga pedig sokszor szomorkodott . . .

Mikor fölébredt, az álom jelentőségén törte a fejét a kis város rabbija. Szent ember volt ez is, de föl se ért rabbi Ezra Jevidához.

Egyszer ez a rabbi Gedalja álmot látott. Rabbi Jevidiát látta nagy gyászban és kétségbeesésben. A mellét verte és egyre sóhajtott: jaj nekem, haszontalanságokkal töltöttem el az életemet.

Rabbi Gedalja megdöbbszent és zokogni kezdett. Mert ha ez a szent ember azt mondja magáról, hogy haszontalanságokkal töltötte az idejét, akkor ő, aki sokkal tökéletlenebb, mit mondjon.

Mikor fölébredt, az álom jelentőségén törte a fejét. Aztán magához kéretett tíz velencei jámbor zsidót és meglátogatta rabbi Ezra Jevidia sírját a temetőben. Ráborult a szent ember sírjára és arra kérte, jelenjen meg valamelyik álmában és mondja meg, mit vétett életében, hogy boldogtalannak érzí magát. Harmincszor mentek ki a szent ember sírjához és megismételték a könyörgést.

A harmincegyedik éjszakán rabbi Gedalja mély álomba merült és látta ezt a látomást. Rabbi Ezra Jevidia leereszkedett az égből és az ágya mellé ült. Itt pedig így szólt:

— Hívtál, itt vagyok. Kérdeztél, felelek. Nagy sötét ködben jártam egy teljes évig halálom után. Ekkor aztán kinyíltak a mennyég kapui és engem az Isten trónja elé idéztek. Nagy könyvet hozott a főangyal és felolvasta belőle cselekedeteimet. Csupa jótetteket említett, csak a végén mondta, hogy egyszer áhítat nélkül imádkoztam és több szót az imából kihagytam. De mert aznap böjtöltem, hát nem tekintik ezt nagy bűnnek és elengedik a vezeklést.

Boldogan borultam le a trón előtt és vártam a felszabadító istencsókot. De ekkor intett az Ur, hogy nézzek fel a menyország boltozatára. Fölnéztem.

De nem csillagokat láttam az égen, hanem piros égő rózsákat és feke-

téket. A piros rózsák bolyongtak, kavaroztak, mintha keresnének valamit. A fekete rózsák álltak nagy szomorúan és meg se rebbentek, mint a vak ember szemei.

Ijedten kérdeztem, hogy mit jelentenek a piros és a fekete rózsacsillagok.

Mire így felet az égi szózat:

— Azok a piros rózsák izzó betű-lelkek. Mert a betűnek is lelke van, mint az embernek. Ha betűlélek szép, nemes és jó szavakba kerül, akkor üdvözü, mint az ember a jó cselekedet által. Ha rossz, rút és nemtelen szavakba kerül, akkor elkárhozik, mint a bűnös. Ha pedig valamely szóból kiesik, akkor pályátlanul bolyong, mint a lélek, amely nem jól teljesítette életében hivatását. Hát látod, ezek a kétségbeesetten száguldó betűlelkek a te imádságaidból hullottak ki és elmaradoztak, mikor egyszer áhítat nélkül imádkoztál. Hallgasd csak a jajveszékelésüket. Hallod-e, téged vádolnak. Hallod-e, azt mondják: rabbi Ezra Jevida rosszul bánt velünk, lenézett és megvetett mindket, mint a rossz anya, aki elhagyja gyermekét.

Nagy volt ettől az én szomorúságom és zokogtam.

— Oh — szólt tovább az égi szózat — még másért is sírhatsz. Zokogatsz a fekete rózsákért, amelyek meg sem rebbennek. Mert tudod, ezek micsodák? Ezek a betűk születetlen lelkei, amelyek várják a születésüket. Imádságos szavaknak születtek volna a földre, de nem volt senkise, aki elimádkozta volna őket. És ez a te bűnöd, rabbi Ezra Jevida. Mert túrted, hogy emberek és gyerekek legyenek a te községedben, akik nem imádkoznak.

Ezt álmodta rabbi Gedalja. Mikor fölébredt, magához hivatta a község előljáróit és elbeszélte nekik álmát. Nagy, nagy megbánást éreztek, templomot építettek, ők maguk is imádkoztak ezután, a gyerekeket is erre szoktatták.

Egy évvel ezután megint megjelent rabbi Gedaljának rabbi Ezra Jevidia. Olyan köntös volt rajta, mint a ragyogó napsugár. És gyönyörű piros rózsák lebegtek körülötte, édesen illatozók.

— Most már nyugodt vagyok és megtisztultam. Mert jóvá tették a hibámat. Minden reggel és minden este hozzám jönnek a rózsabetűk, amelyek kiszületnek az imádságból. A gyermekek imájából kipirosuló betűlélek csókja a legédesebb. Mert semmise olyan szép, mint a gyermek-imádság.

Messiási gondolatok

A messiási eszme ódonabb, mint a Zohár és öregebb, mint az egész kabbalisztikus irodalom. A próféták szelleméből pirkadt bele a zsidó gondolatba évezredek megvilágító ragyogással. Csakhogy a próféták nem jövendölték meg eljövételének napját és esztendejét. Még a Talmud és Midras is elveti a profeciálást és csak Zohár kockáztatja ezt meg a Teremtés rendjéről írott fejezetben.

A messiás szót már a Talmud is „megváltó”-nak fordítja. A talmudi felfogás azonban egy hosszú történelmi folyamatnak gondolja a megváltást, amely Mózesrel indult meg. Akik ezt a történelmi folyamatot

előbbre viszik, azok messiások a Talmud szerint. Ezért is mondja a Talmud, hogy a zsidók első messiása Mózes volt (Szota 12. Szanhedrin 101.). A midras (Beresit Rabbah 85. fejezet) azzal egészíti ki ezt a gondolatot, hogy az utolsó messiást, aki el fog jönni, Mózeshez hasonlítja.

A próféták Dávid királyban is felismerték a messiást. Sámuel próféta (2. könyv. 23.) úgy beszél Dávidról, mint Jákób istenének messiásáról. (Mosiach eloha Jakob.) De már Jákób pátriárka is tudott a messiásról. Lo joszur sévet mi-Jehuda umchokék mibén raglov, ad ki jovó soluach. Akik a messiást dávidi származásának hiszik, a

pátriárkának erre a jövődölésére támaszkodnak, mert maga Dávid király is Jehuda törzséből származott.

Peszachim traktusában (54) azt mondja a Talmud, hogy hét előre elhatározott principiumra építette fel Isten a világteremtés gondolatát és ezek között van a messiási principium is. A kommentárok szerint ennek ez az értelme: mikor Isten megteremtette a világot, megalkotta azokat a törvényeket is, amelyek a világot fenntartsák. Ezek között a törvények között van az a törvény is, hogy az erős legyőzi a gyöngét. De a történelem olyan csudát is mutat, hogy az erőt olykor a gyöngye győzi le. Ez csak azért lehetséges, mert ennek a lehetősége benne volt az Isten gondolatában már a teremtés előtt, mikor még nem kötötte változhatatlan természeti törvényekhez a világ rendjét. A megváltásnak ez a lényege.

A Talmud értelmezése szerint a messiás a megváltó, vagy a segítő vagy vigasztaló. Ez már abból is látszik, hogy Jagon, Channina, vagy Menachém néven említi, bárha nem is tulajdonít fontosságot a névnek és nem törekszik arra, hogy az eljövendő messiás nevét dogmatikusan állapítsa meg.

Sokkal inkább foglalkoztatja a Talmudot a messiási feladat. Sámuel tanai szerint a Messiás eljövételének semmi más célja nincs, csak az, hogy megtörje és megszüntesse a zsarnoki uralmat. (Sabbat 63), de egyéb rendjében az országok és társadalmak élete a régi marad. Szanhedrin traktusában (97) azt mondja a Talmud, hogy mielőtt megjönne a messiási felszabadulás és a tiszta népuralom az egész világon, borzasztó szenvedéseken fog átmenni az emberiség. Az ősi zsidó irodalom chevlé mossiachnak, a messiási idők megpróbáltatásainak nevezi a nyomorúságnak ezt a messiás előtti korszakát.

Mielőtt megjönne a Messiás, hogy új rendet teremtsen az emberek között, Ción hegyei fölött meg fog jelenni Élijahu próféta és zengeni fog a szózata: Haré Erec Jisrael, ad matáj atim omdim semamá?

Élijahu próféta szózata egyesíteni fogja a tradíció felfogása szerint a világ egész zsidóságát és a megváltás végre megteljesül. De a messiás eljövételéről nem egységés a felfogás. Nem mindenki osztja a fentebb említett sámueli felfogást, amely természetes történelmi jelenséget lát a Messiásban és eljövételének körülményeiből a csudát ki-

kapcsolja. A zsidó fantázia természetfölötti csodákkal ékesítette fel legkedvesebb gondolatát. A zsidó megváltás nem egyszerre történik, nem egy ember által és főleg nem természetes úton. Először meg fog jelenni a Messiás ben Dávid, aki megváltja Jehuda és Benjamin törzseit, azután jön el a Messiás ben József és megváltja a többi tíz törzset.

A gyilkos

Rabbi Mordechai Benett alakja körül sok színes legenda fűződik. Híre elhatott messze földekre, mert nagy tudós, híres talmudista, nagy kabbalista volt; ismetre az emberi lélek titkait, igazságos bíró volt és ember a szó legteljesebb értelmében . . .

Történt ez pedig a 19. század elején.

Rabbi Benettnak hivatalos útja volt vidékre. Hivatásához tartozott a szomszéd hitközségek látogatása.

Sok dolga akadt ilyenkor.

Törvényt kellett ülnie nehéz kérdésekben, bölcs tanáccsal kellett a község öregjeit el látnia és sokszor égető nyomort enyhítenie.

Ép elhagyta hű szolgájának és famulusának, Pereznek, hogy szerezzen alkalmas fuvar, hívjon fuvarost.

Nemskóra a koci nagy zörgéssel a rabbi háza elé állt. Bakján sötéttekintetű, kusza szakállú kocsis ült.

Csattogott az ostor, a koci megindult az utcán végig a brünni országút felé.

A bámész tömeg ép oszladozni készült, hogy ismét elmerüljenek a hétköznapi zajában, — amikor a rabbi, szolgájával és a fuvarossal a brünni országút felől visszatért.

A nép ismét összefutott

Szájról-szájra járt a szorongó kérdés: Mi történt?

A rós-hakolnak, ki elébe sietett a rabbi megmagyarázta visszajövetelének okát.

Utközben a brünni országúton kereszttel haladtak el és a fuvaros nem vetett jámbor szokás szerint keresztet, hanem megátalkodott sötét tekintettel fején tartotta kalapját.

Ez rosszhat jelent, sötét bűnös tervet forral, talán gyilkosságot.

És a nagy rabbi nem tévedett: egy héttel később elterjedt a borzalmas hír a városban, hogy a fuvaros feleségét baltával agyonütötte.

Hotel Imperiál Prága

a Masaryk pályaudvartól

1 percnnyire

A magyarok kedvenc találkozó helye!

Mérsékelt polgári árak

Ami a szülőket legjobban érdekli!

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

Litzmann Irma, Bpest, VI. Király-u. 18

Olcsó

EZÜST ÁRUK,

tálcák, evőeszközök mélyen leszállított áron

SCHLEIFER ezüstárugyár

VII. Kazinczy-utca 10. Telefon: J 132-28
Rákóczi-ut közelében.

Prima hús, hizlalt baromfi legolcsóbb napi árban

REICH JAKAB húsnagyvágó

כשר

mészárszékében

VI. Hegedűs Sándor-u. 17. sz. (Hunyadi-téri csarnokkal szemben.)

Pontos kiszolgálás.

Telefon: 29-1-10.

WEISZ MÓR

orth. כשר

Csokoládé és különféle
deszertek

Budapest, VII. Dob-u. 22.

Geduldiger Hugó

bélyegzőgyára

Budapest, VI. Vilmos császár-ut 17.

Telefon: 22-8-95.

Csehszlovák, Jugoszláv és
Romániából érkező zsidók
kedvenc találkozóhelye

KUFFLER כשר **ÉTTEREM**

Vilmos császár-ut 39.

(Hajós-utca sarok)

Nyugati pályaudvartól
néhány perc

Polgári árak!

Menü rendszer!

FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII. Kazinczy-u. 22.

Telefon: József 426-97.

A román királyság területére való bevitt és terjesztést a
bucaresti román kir. Sajtóállamtitkárság 1932 szept 2-án kelt
6037 sz. alatt engedélyezte.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára